

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь
УА «Палескі дзяржаўны ўніверсітэт»

Л.П. МІСЮКАВЕЦ

**БЕЛАРУСКАЯ МОВА:
СПЕЦЫЯЛЬНАЯ ЛЕКСІКА**

Практыкум
для студэнтаў спецыяльнасці
«Інфармацыйныя сістэмы і тэхналогіі»

Пінск
ПалесДУ
2016

УДК 811.161.3(076.5)

ББК 81.2Бел(я73)

М65

Р э ц е н з е н т ы:

кандыдат філалагічных навук, дацэнт,
загадчык кафедры беларускай і рускай моў з метадыкай выкладання
УА «Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна»

Г.М. Канцавая;

кандыдат філалагічных навук, дацэнт,
дацэнт кафедры замежных моў
УА «Палескі дзяржаўны ўніверсітэт»

В.Ф. Жылевіч

З а ц в е р д ж а н а

навукова-метадычным саветам ПалесДУ

Місюкавец, Л.П.

М65 Беларуская мова: спецыяльная лексіка : практыкум для студэнтаў спецыяльнасці «Інфармацыйныя сістэмы і тэхналогіі» / Л.П. Місюкавец. – Пінск : ПалесДУ, 2016. – 69 с.

ISBN 978-985-516-435-8

Вучэбны дапаможнік змяшчае практычны матэрыял па ўсіх тэмах курса «Беларуская мова (прафесійная лексіка)». Прапануецца комплекс заданняў для фарміравання правільнасці прафесійнага маўлення студэнтаў.

Практыкум адрасуецца студэнтам устаноў вышэйшай адукацыі спецыяльнасці «Інфармацыйныя сістэмы і тэхналогіі», спецыялізацыі «Інфармацыйныя тэхналогіі фінансава-крэдытнай сістэмы».

УДК 811.161.3(076.5)

ББК 81.2Бел(я73)

ISBN 978-985-516-435-8

© УА «Палескі дзяржаўны ўніверсітэт», 2016

ЗМЕСТ

Прадмова.....	4
Тэма 1. Беларуская мова і яе месца ў сістэме агульнаначалавечых і нацыянальных каштоўнасцей.....	5
Тэма 2. Лексічная сістэма беларускай літаратурнай мовы.....	8
Тэма 3. Функцыянаванне беларускай мовы ва ўмовах білінгвізму. Нормы беларускай літаратурнай мовы.....	12
Тэма 4. Функцыянальныя стылі маўлення.....	21
Тэма 5. Культура прафесійнага маўлення.....	26
Дадатак 1. Спецыяльныя тэксты для перакладу.....	34
Дадатак 2. Прыкладныя тэмы вусных паведамленняў і рэфератаў.....	48
Дадатак 3. Прыкладны ўзор афармлення тытульнага ліста рэферата.....	49
Дадатак 4. Словы і звароты ветлівасці. Прывітанні.....	50
Дадатак 5. Кароткі руска-беларускі тэрміналагічны слоўнік.....	54
Літаратура.....	67

ПРАДМОВА

У сувязі з пашырэннем сфер выкарыстання беларускай мовы як дзяржаўнай і афіцыйнай мовы краіны да маўленчай культуры будучых спецыялістаў, якім у той ці іншай ступені давядзецца працаваць з моўным матэрыялам, ставяцца высокія патрабаванні. Таму ў сучасных ВНУ Беларусі, у прыватнасці на нефілалагічных факультэтах, вывучаецца такая дысцыпліна, як «Беларуская мова (прафесійная лексіка)», якая накіравана на тое, каб узбагаціць студэнтаў усімі рэсурсамі роднай мовы.

Практыкум «Беларуская мова: спецыяльная лексіка» садзейнічае замацаванню тэарэтычных ведаў студэнтаў спецыяльнасці «Інфармацыйныя сістэмы і тэхналогіі» па беларускай мове, павышэнню іх пісьменнасці і культуры маўлення, развіццю здольнасці самастойна даследаваць моўныя з’явы.

Матэрыялы практыкума разлічаны на замацаванне і ўдасканалванне ведаў па беларускай літаратурнай мове ў яе вуснай і пісьмовай формах праз засваенне тэрміналагічнай лексікі па абранай спецыяльнасці, праз узбагачэнне слоўнікавага запасу будучых спецыялістаў і павышэнне культуры іх прафесійнага маўлення ў розных сітуацыях зносін. Гэтаму працэсу будучь спрыяць заданні, якія прадугледжваюць працу са слоўнікамі рознага тыпу, тлумачэнне спосабаў утварэння тэрмінаў. Прапанаваныя для перакладу тэксты носяць навуковы і навукова-папулярны характар, што дазваляе выкарыстоўваць іх для развіцця вуснага маўлення і засваення літаратурных нормаў беларускай мовы. Частка заданняў закранае праблемы беларуска-руускай інтэрферэнцыі, што дапамагае студэнтам размяжоўваць з’явы беларускай і рускай моў і тым самым павышаць культуру ўласнага маўлення.

З мэтай арганізацыі самастойнай працы студэнтаў прапануюцца тэмы вусных паведамленняў і рэфератаў. Пры падрыхтоўцы рэфератаў студэнты вучацца шукаць і вылучаць асноўную і дадатковую літаратуру, авалодваць прынцыпамі разгортвання і кампрэсіі інфармацыі ў навуковым тэксце, правільна афармляць даведачна-бібліяграфічны апарат.

ТЭМА 1.
БЕЛАРУСКАЯ МОВА
І ЯЕ МЕСЦА Ё СІСТЭМЕ АГУЛЬНАЧАЛАВЕЧЫХ
І НАЦЫЯНАЛЬНЫХ КАШТОЎНАСЦЕЙ

Заданне 1. *Дapoўніце.*

Мова ё жыцці чалавека і грамадства выконвае наступныя функцыі:

Заданне 2. *Дapішыце.*

Сістэму нормаў літаратурнай мовы складаюць:

Заданне 3. *Дайце азначэнне паняццям.*

Дзяржаўная мова – гэта ...

Літаратурная мова – гэта ...

Нацыянальная мова – гэта ...

Заданне 4. *Прачытайце і прааналізуйце ўрыўкі з твораў і выказванні пра мову. Пра якія функцыі мовы ё іх згадваецца? Назавіце іншыя функцыі, якія выконвае мова ё грамадстве.*

1. Мова – не толькі сродак зносін. Яна – душа народа, аснова яе культуры. Пакуль жыве мова, жыве народ. Выбіраць мову зносін – права асобнага чалавека. Але такога права пазбаўлены народ, бо страта нацыянальнай мовы вядзе да знікнення яго як самабытнай этнакультурнай супольнасці. Кожная мова – неацэнны скарб, які разам з тым належыць не толькі аднаму народу, а ўсяму чалавецтву, духоўна ўзбагачаючы яго (*Беларуская мова: энцыклапедыя*).

2. Мова ёсць не толькі гаворка, маўленне: мова ёсць вобраз усяго ўнутранага чалавека: яго розуму, таго, што называецца сэрцам, яна выразнік выхавання, усіх сіл разумовых і маральных... (*І. Ганчароў*).

3. На вас – моладзі – ляжыць вялікая павіннасць: развіваць далей родную мову, узбагачваць свой народ знаннем і культурай. Вы здабываеце навуку для сябе, дык дзяліцеся ёю з тымі, хто для вас цяжкай працай здабывае

кусок хлеба. Толькі не кідайце роднай мовы: бо сапраўды для свайго народу тады вы ўмёрлі!

Мейце сілу і адвагу дзяржацца роднага слова. Мейце смеласць усюды голасна казаць па-свойму. І, гледзячы на вас, асмеляцца і іншыя, зразумеюць, што шчырае сэрца беларускае б'ецца не толькі пад мужыцкай сярмягай, павераць у ўласныя сілы свае і пойдучь цвёрдай ступой да лепшай будучыні, да ясных зор шчасця народнага (*Цётка*).

4. Сто тысяч год няхай вакол шумяць палі,
Сто тысяч год няхай вакол гудуць дубровы,
Пакуль гучыць вакол святая наша мова,
Пакуль ёсць беларусы на зямлі (*Уладзімір Караткевіч*).

5. Родная мова ў дакладным значэнні ёсць самая любімая спадчына нацыі; праз яе пасрэдніцтва лягчэй за ўсё пранікнуць у душу нацыі, закрануць пачуцці, праясніць розум, падштурхнуць адпаведную думку, заклікаць да дзеяння, змагацца са страхамі, ствараць дабрачыннасць! (*А. Ельскі*).

Заданне 5. *Перакладзіце тэкст на беларускую мову. Вызначце асноўную думку тэксту. Як вы разумеце выраз «вучыцца інтэлігентнаму маўленню»?*

Наш язык – это важнейшая часть нашего общего поведения в жизни. И по тому, как человек говорит, мы сразу и легко можем судить о том, с кем имеем дело: мы можем определить степень интеллигентности человека, степень его психологической уравновешенности...

Учыцца хорошей, спокойной, интеллигентной речи надо долго и внимательно – прислушиваясь, запоминая, замечая и изучая. Но хоть и трудно – это надо, надо. Наша речь – важнейшая часть не только нашего поведения, но и нашей личности, нашей души, ума (*Д. Лихачев*).

Заданне 6. *Перакладзіце тэкст на беларускую мову. Назавіце асноўныя формы існавання мовы, ахарактарызуйце іх.*

Огромный вклад в изучение особенностей говоров белорусского языка внес академик Российской Императорской

Академии наук Е.Ф. Карский. После окончания Второй мировой войны Институтом языкознания Академии наук БССР совместно с Белорусским государственным университетом и педагогическими институтами советской республики было организовано подробное и систематическое изучение говоров белорусского языка в государственных границах БССР. На основе собранных материалов был составлен подробный «Диалектологический атлас белорусского языка». Не все языки мира и даже не все языки Европы имеют такой подробно и хорошо зафиксированный научный труд в области диалектологии. К сожалению, на сегодняшний момент можно констатировать, что в живом общении белорусский народно-диалектный язык можно встретить всё реже и реже, в основном на нём говорит самое старшее сельское поколение белорусов; более молодые поколения белорусского народа переходят на современные литературные языки (русский литературный язык или белорусский литературный язык) или же на так называемую трасянку (*Паводле матэрыялаў Вікіпедыі*).

Заданне 7. *Прадоўжыце разважанне на тэму «Мова. Радзіма. Асоба». Аргументуйце ўзаемасувязь гэтых паняццяў.*

Нацыянальная мова – нацыянальная гісторыя – нацыянальная культура – духоўнае багацце. Гэтыя паняцці, на жаль, не заўсёды звязваюцца ў свядомасці людзей як звёны аднаго ланцуга, як паняцці ўзаемазначныя і ўзаемазалежныя. Але ...

Заданне 8. *«Загавары, каб я цябе ўбачыў», – казалі ў старажытнасці. Як вы разумееце гэты выраз?*

Заданне 9. *Падрыхтуйце (на выбар): даклад (у публіцыстычным стылі) або рэферат (у навуковым стылі) пра ролю Яна Чачота, Францішка Багушэвіча, Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча, Івана Насовіча, Сцяпана Некрашэвіча, Язэпа Лёсіка, Браніслава Тарашкевіча, Яўхіма Карскага, Янкі Купалы, Якуба Коласа ў развіцці беларускай мовы.*

ТЭМА 2. ЛЕКСІЧНАЯ СІСТЭМА БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРНАЙ МОВЫ

Заданне 10. *Выпішыце словы, размяркоўваючы іх на дзве групы: а) агульнанавуковая лексіка; б) тэрміналагічная лексіка.*

Даследаванне, кэш-памяць, праблема, гіпотэза, прэдыкат, эксперымент, праграмае забеспячэнне, характарызаваць, абсалютны нуль, выява, узаемасувязь, дыёд, радыёактыўнасць, аналіз, струнны прынтар, дослед, мадэм, фармуляваць, сервер, працэс, прынцып, функцыянаваць, элемент, метад, мадэль, шчыльнасць, мікрапрацэсар, тып, модуль, дэскрыптыўнае праграміраванне, малекула, параметры, працэс, ізатоп, камп'ютар.

Заданне 11. *З прапанаваных тэрмінаў выпішыце беларускія, што бытавалі спрадзеву.*

Аўдытар, выдаткі, аўкцыён, даведка, маёмасць, баніфікацыя, бартар, завяшчанне, найміт, брокер, спадчына, спадчыннік, клірынг, маркетынг, спажывецкая вартасць, менеджмент, ноу-хау, растратнік, рэфакцыя, сертыфікат, пазычковец, дапушчальны прыбытак, талака, холдынг.

Заданне 12. *Да запазычаных слоў падбярыце беларускія аднаведнікі.*

Карозія, міграцыя, каталог, дысертацыя, ліміт, ампула, басейн, мемуары, вакуум, дыплом, іронія, рэстаўрацыя, прэфікс, флексія, монасемія, полісемія, парытэт, вернісаж, сентыментальны, апатыя, камуфляж, вердыкт, стацыянар, бард, інкрустацыя, абарыген, сімуляцыя.

Заданне 13. *Утварыце з прыведзенымі словамі словазлучэнні так, каб у адным выпадку яны былі тэрміналагічнымі, а ў другім – нетэрміналагічнымі. Растлумачце, якія працэсы адбываюцца ў выніку гэтага.*

Узор: Рэжым – тэкставы рэжым, рэжым працы.

Ланцуг, машына, дыск, сетка, банк, энергія, забеспячэнне, праграма, рэйтынг, калена, ядро, сістэма, поле, прамень,

памяць, атрад, устройства, старонка, адрас, ключ, праектаванне, носьбіт, матэрыял, клетка, пояс, кропка, праваднік, асяроддзе, хваля, кантакт, блок, функцыя.

Заданне 14. *Да прыведзеных тэрмінаў з розных тэрмінасістэм падбярыце антонімы. Запішыце антанімічныя пары і назавіце тэрмінасістэмы, да якіх яны адносяцца. Вызначце спосаб іх утварэння.*

Дадатны зарад, прагрэсія, знешняя тэмпература, інверсія, унутраны гандаль, лінейнае праграмаванне, поўнач, анод, пераменны ток, актыў, монасемія, баланс, асінхроннасць, хаатычнасць, дэкампрэсар, плаўкі электрод, вадкае паліва, форта, бедная руда, дэбет, воданепраніцальны слой, мантаж, гашаная вапна, лінія разамкнутая, адзіночны лік, увод, сінтэз.

Заданне 15. *Перакладзіце словы на беларускую мову. Вызначце асноўныя прыкметы запазычаных слоў і назавіце, якім заканамернасцям беларускай мовы яны не падпарадкоўваюцца. Укажыце прадстаўленыя словамі тэрмінасістэмы.*

Детектор, рейтинг, вексель, операцыя, генотип, стереометрыя, аб'ектив, сегмент, аудитор, фізіялогія, дыферэнціал, рэдактыванне, фюзеляж, тэматыка, октава, эпохальны, дывідэнды, ідеальны, канфідэрацыя, маркетынг, факсіміль, верлібр, спектрометр, дыскета, віртуальны, перыядычны, табло, дыфузія, анахронізм, акснометр, фіксаж, эмбарго, семасіялогія, фатооптыка, авізо, функцыянальны, кодыванне, орыентыр, інтэрфэрэнцыя, каррэктыванне, генератор, дыод, іррацыянальнасць.

Заданне 16. *Перакладзіце тэрміны на беларускую мову і растлумачце іх значэнне. З пяцію-шасцю тэрмінамі складзіце сказы.*

Дырэкторыя, дыскета, дысплей, дыстрыбутыў, домен, драйвер, дуплекс, інтэрфейс, кантэнт, сайт, сервер, скрыншот, інсталіраваць, піксель, плагін, фарматыраванне, маштабіраваць, дэшыфратар, дэмпфіраваць.

Заданне 17. *Перакладзіце тэрміны на беларускую мову. Ахарактарызуйце іх паводле спосабу ўтварэння. Укажыце тэрмінасістэму, да якой яны адносяцца.*

Микропроцессор, акціонер, еўровалюта, оперативная памяць, дысковод, бартер, ключ, інтэграцыя капіталов, ценообразование, конкурентаспособнасць прайзводіцеля, сделка, мышь, фьючерский рынок, фінансовыя інвестыцыі, макроэканоміка, кэш-памяць, дэцэнтралізацыя, взыаиморасчет, недывжымое імушчэства, асынхроннасць, светофільтр, рэдактыванне, дысковод, прыводнык.

Заданне 18. *Зрабіце пераклад профільнага тэксту на беларускую мову. Выдзеліце тэрміны. Ахарактарызуйце іх спецыфічныя рысы, паходжанне і спосаб утварэння.*

Бурное развіццё ІТ-тэхналогій, камунікацыйных сістэм, праграмнага абеспечэння абумовіла углыбленне і расшырэнне працэсаў інфарматызацыі агуства, стварэнне і введзенне на прадпрыятці савременных інфармацыйных тэхналогій.

Существенными прызнакамі новай спецыяльнасці, адрічаючай ёё ад смежных спецыяльнасцей, являюцца:

– разрабтка алгорытмаў бзынес-аналыза і управленія дэятельнасцю на аснове савременных сістэмных падходаў, вклучаюшых мадэльраванне, методы оптымзацыі і ісследаванне операцый, методы устойчывога развіцця, тэхныку прагнозаў і рыскаў, теорыю управленія і прынятыя рэшэнняў, теорыю ігр і канфліктаў, экспертную аценку і др.;

– аб'ядненне (с іспользаваннем камп'ютерных тэхналогій) даных із всех інфармацыйных істочныкаў суб'екта бзынеса (кампаніі) і абеспечэнне възможнасці момэнтальнага аналыза іх с паломощю едынога інструмента – сістэмнаго падхода;

– разрабтка для суб'екта бзынеса (кампаніі) універсальнай камп'ютернай сістэмы аналыза і управленія дэятельнасцю бзынеса, вклучаюшэй базы даных, інструмент управленія імі, а таке математычэскы інструментарый

принятия оптимальных решений, в том числе в условиях неопределённости и ограниченности информации.

Заданне 19. *Растлумачце значэнні новых слоў і словазлучэнняў, якія ўзніклі ў пачатку 90-х гадоў XX стагоддзя. Слоўнікавыя артыкулы аформіце на ўзор, які прыведзены ніжэй.*

Бартарная здзелка, брокерскае месца, мультымедыя, інфармацыйная тэхналогія, бінарны код, лібералізацыя цэн, прыватызацыя, вінчэстар, таварная біржа, мадэм.

Узор:

АРНАМЕНТ, -ту, *М* -нце, *мн.* -ы, -аў, м. 1. Узор, жывапіснае графічнае ўпрыгожанне, у аснове якога ляжаць геаметрычныя, раслінныя і жывёльныя матывы, што паўтараюцца ў пэўным парадку. *Беларускі а.* 2. У музыцы: упрыгожанне мелодый, напр. трэль. || *прым.* арнаментны, -ая, -ае і арнаментальны, -ая, -ае.

БАЦЬКАЎШЧЫНА, -ы, ж. 1. Краіна, дзе чалавек нарадзіўся, грамадзянінам якой ён з'яўляецца. *Любоў да бацькаўшчыны.* 2. Месца, родны куток, дзе нарадзіўся і вырас хто-н. *Малая б.* 3. Набытак бацькі, спадчына.

Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы (2-е выд. Мінск : БелЭН, 1999)

ТЭМА 3.
ФУНКЦЫЯ НАВАННЕ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ
ВА ЎМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ.
НОРМЫ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРНАЙ МОВЫ

Заданне 20. Затранскрыбіруйце згодна з літаратурнымі нормамі прыведзеныя словы і патлумачце, якімі арфаэпічнымі правіламі вы карысталіся.

Абход, анекдот, баскетбол, вакзал, водпуск, дасведчанасць, лічба, малацьба, матч, расчоска, футбол, чэшскі, экзамен, картатэтчык, Брэстчына, салдатчына, бесчалавечны, на рэчцы, гарадскі, з часопіса, з жалю, з серады, з універсітэта, з чатырох, з шасці, банк і яго філіялы, банкі і іх філіялы, санінструктар, з імі, без крэдыту, без хлеба.

Заданне 21. Устаўце прапушчаныя літары і растлумачце іх правапіс.

1. Графічны рэдакт..р, лід..р, камп'ют..р, аранж..рэя, т..орыя, шніц..ль, магіст..рскі, прынт..р, Од..р, Юпіт..р, дэтэкт..р, скан..р, інтэрн..т-правайд..р, мікрапрацэс..р, пр..амбула, лат..рэя, р..бро, пікс..ль, р..візія, менедж..р, д..фект, працэс..р, адр..с.

2. Партфолі.., л..пух, сп..рыш, ф..льга, п..літэхнічны, п..ўнагалосны, табл.., мал..чнакіслы, св..еасаблівы, ст..галосы, м..тадор, шт..раніцы, м..татрэк, к..нтратака, ф..таздымак, ф..таграфавец, Гарацы.., кр..вацёчны, м..нагібрыд, тры.., пульс..метр, зак..назавец, прафк..м, газпр..м, ст..градусны.

3. Камп..тэнтны, дз..сятка, прэз..нтацыя, б..йдж, в..лікасвецкі, в..лікадзяржаўны, земл..ўласнік, кал..ктыў, в..ласіп..дыст, с..мнаццаць, шасцідз..сяты, семдз..сят, вас..мнаццаты, святл..фільтр, тыс..чны, у кал..ндары, в..б-сайт, рады..сігнал, рады..антэна, рады..хімія, рады..актыўнасць, клаві..тура, кант..нт, с..нсарная пан..ль.

Заданне 22. Устаўце прапушчаныя літары, растлумачце правапіс і, ы, й.

Сам ..лжэ, аб..лганы, па..мкнуцца, супер..гра, гіпер..нфляцыя, за..рдзец, луста ..ржанога хлеба, дождж

..мжэў, дэз..нфармацыя, звыш..мклівы, без..ніцыятыўны, па..менна, непры..мальны, пра..люстраваць, між..нстытуцкі, контр..гра, з..мправізаваць, з..начыць, дзярж..нспекцыя, пры..мчацца, не..стотна, вы..маць, пра..снаваць, без..менны, спад...лба, пера...начыць, спадзявацца на вы...грыш, хада...ніцтва, не..стотна.

Заданне 23. *Спішыце, скараціце, дзе трэба у.*

А(у,ў)т, бакала(у,ў)р, бра(у,ў)нінг, опі(у,ў)м, а(у,ў)дыторыя, со(у,ў)с, са(у,ў)на, ра(у,ў)нд, рады(у,ў)с, а(у,ў)дытар, тры(у,ў)мф, ра(у,ў)т, калёкві(у,ў)м, а(у,ў)кцыён, сакса(у,ў)л, архівары(у,ў)с, ска(у,ў)т, а(у,ў)гіевы стайні, га(у,ў)птвахта, поды(у,ў)м, новае шо(у,ў), шо(у,ў)мен, дзяржаўны (у,ў)ніверсітэт, кло(у,ў)н, но(у,ў)-ха(у,ў), но(у,ў)бук, тэлешо(у,ў), Брэсцкая (у,ў)нія, кошта(у,ў)тварэнне, падысці да (у,ў)рны, ба(у,ў)л, дзяўчынка-(у,ў)нікум, гучнае «(у,ў)ра», верш «Сыны» (у, ў)схваляваў нас.

Заданне 24. *Запішыце словы па-беларуску. Растлумачце правапіс спалучэнняў галосных у запазычаных словах.*

Абитуриент, реактив, стационар, аудитория, реагировать, клиентура, патриот, гладиатор, ориентация, фиаско, фойе, диапазон, аудиенция, триллион, биография, театр, приоритет, миллиардер, адажио, районный, ориентир, сальфеджио, рацион, рационализатор, акционер, коэффициент, региональный, аукцион, репертуар, идеолог, ионизация, функция.

Заданне 25. *Спішыце, устаўляючы мяккі знак. Растлумачце, у якіх выпадках ён не ўжываецца.*

З..бірал..нік, дз..ве, дз..ме, цяньшан...скі, любан..скі, восем..сот, дз..весце, пас..пешлівас..ц., камен..чык, разан...скі, фантан..чык, стан..це, астрахан..скі, вішан..ка, ледз..ве, камус..ці, растрэс..ці, карэн..чык, ц..віс..ці, мен..шы, чаньчун..скі.

Заданне 26. *Раскрыйце дужкі, напішыце словы з малой ці вялікай літары. Растлумачце іх напісанне.*

(І,і)ван (Д,д)амінікавіч (Л,л)уцэвіч, (М,м)іцкевічы, (Г,г)арлахвацкія, (К,к)ашчэй (Б,б)есмяротны, (У,у)ладыка (Н,н)ябесны, (Р,р)усалка, (Дз,дз)ед (М,м)ароз, (С,с)таршыня (П,п)алаты (П,п)радстаўнікоў, (Г,г)енеральны (П,п)ракурор, (Дз,дз)яржаўны (С,с)акратар, (С,с)устрэча ў (П,п)рэм'ер- (М,м)іністра, (В,в)іншuem (В,в)ас, (Б,б)агдановічаў (В,в)ерш, (К,к)упалаўская (С,с)тыпендыя, (Н,н)апалеонаўскія (В,в)ойны, (Т,т)раецкае (П,п)радмесце, (Д,д)ом (У,у)рада, (С,с)вятло (М,м)есяца, (Р,р)эспубліка (Б,б)еларусь, (М,м)іжнародны (К,к)амітэт (С,с)лавістаў, (Г,г)анаровая (Г,г) рамата, (Ц,ц)энтральнае (Т,т)урыстычнае (Б,б)юро, (П,п)раўленне (Н,н)ацыянальнага (Б,б)анка (Р,р)эспублікі (Б,б)еларусь, (У,у)зброеныя (С,с)ілы, (Т,т)аварыства (Ч,ч)ырвонага (К,к)рыжа і (Ч,ч)ырвонага (П,п)аўмесяца, (Дз,дз)яржаўны (Г,г)імн (Р,р)эспублікі (Б,б)еларусь, (Н,н)овы (Г,г)од, медаль (З,з)алатая (З,з)орка, (К,к)убак (Ф,ф)іфа, (К,к)аменны (В,в)ек, (П,п)апа (Р,р)ымскі, (М,м)ітрапаліт (М,м)інскі, (Н,н)ацыянальная (А,а)кадэмія (Н,н)авук Беларусі, (К,к)рыжовыя (П,п)аходы, (Н,н)обелеўская (П,п)рэмія, (П,п)рэзідэнт (Р,р)эспублікі (Б,б)еларусь.

Заданне 27. *Запішыце словы, раскрыўшы дужкі.*

Вадка(крышталічны) манітор, архі(ватары), вэб(старонка), (анты)вірусныя праграмы, узаема(разлік), віртуальная (памяць), вонкавы інтэр(фейс), відэа(адаптар), гіпер(медыя), вэб(дадатак), гіпер(тэкст), інтэрнэт(правайдар), кэш(памяць), кібер(прастора), кампакт(дыск), (мікра)камп'ютары, мульты(медыя).

Заданне 28. *Перакладзіце на беларускую мову. Назавіце выпадкі несупадзення формаў роду і ліку назоўніка ў рускай і беларускай мовах.*

Наручные часы, сделать запись, педагогический вуз, шрам над бровью, едкая гарь, студенческое общежитие, маленький утёнок, перемёрзшая клюква, белая гвоздика, мёртвая зыбь,

перепись населения, выгодная продажа, сухая мозоль, компот из голубики, пачка соли, воспоминание о лете, узорчатые кружева, дрожь пробежала, неполная опись, наше потомство, желанное обручение, масло из конопли, старый комод, много фальши, годовой отчет, благосостояние народа, себестоимость товара.

Заданне 29. *Пастаўце наступныя назоўнікі ў форме роднага склону адзіночнага ліку, растлумачце правапіс канчаткаў. Якія з прапанаваных назоўнікаў могуць мець канчатак -а(-я), і -у(-ю.)*

Інжынер, клён, дослед, банк, пад'езд, дагавор, агонь, маркетынг, эканоміка, цана, каштоўнасць, хлеб, рынак, бялок, канчатак, аўторак, долар, жаль, лістапад, цукар, пасёлак, завод, крыжачок, посуд, пропуск, метр, скарб, капіталізм, выхад, інстытут, крэдыт.

Заданне 30. *Выпішыце спачатку словазлучэнні са словамі, у якіх замест кропак трэба пісаць канчатак -а (-я), а потым – -у (-ю). Растлумачце правапіс назоўнікаў.*

Дэфіцыт час..., гарантыйнага ліст..., залатога запас..., нацыянальнага банк..., змест дакумент..., грашовага знак..., аптовага продаж..., вылічальнага працэс..., сістэмнага падыход..., інфармацыйнага рэсурс..., магнітнага дыск..., фінансавага рынк..., персанальнага камп'ютар..., ключ доступ..., загад дырэктар..., візуальнага інтэрфейс..., подпіс бухгалтар..., узнаўленне файл..., няўважлівасць канкурэнт..., від крэдыт..., акцыянернага таварыств..., новага супрацоўнік..., манапольнага капітал..., мультыпраграмнага рэжым..., ажыццяўленне уваход....

Заданне 31. *Пастаўце назоўнікі ў форме меснага склону адзіночнага ліку. Запішыце іх.*

1. Інфарматыка, валюта, памяць, праца, скарга, надбаўка, арэнда, прэмія, індустрыя, мяжа, катэгорыя, спасылка, нарада, сістэма, здзелка, заўвага, дастаўка, структура, абслуга,

працэдура, статыстыка, плата, растэрміноўка, выслуга, вага, інфармацыя, арцель, дапамога.

2. Прынтар, дэкан, дыск, банк, інтэрнэт, апэратар, ліпень, дадатак, ажыятаж, профіль, гандляр, чат, аб'ём, укладыш, стаж, конкурс, бланк, план, улік, бюлетэнь, праграміст, экзамен, акцыянер, падатак, сервер, фонд, кантэнт, уклад, трафік, параметр, дзеяч, канцэрн, памер.

Заданне 32. *Утварыце прыметнікі пры дапамозе суфікса -ск- ад наступных назоўнікаў. Да прыметнікаў падбярыце назоўнікі і запішыце словазлучэнні.*

Брэст, таварыш, чэрвень, Хатынь, Слаўгарад, Асіповічы, Каўказ, калмык, Маладзечна, Палессе, прапагандыст, гігант, снежань, Сычуань, восень.

Заданне 33. *Перакладзіце сказы на беларускую мову. Раскажыце пра асаблівасці ўтварэння простаі і складанай формаў ступеняў параўнання прыметніка ў беларускай і рускай мовах.*

1. Нет ничего более изобретательного, чем природа (Цицерон). 2. Нет ничего красивее хорошо возделанного поля (Цицерон). 3. Нет ничего легче, чем метким кратким словом разрушить угрюмое, даже враждебное настроение толпы (Цицерон). 4. Счастливее всех тот, кто зависит только от себя (Цицерон). 5. Чем кто умнее, тем он скромнее (Цицерон). 6. Мудрость сильнее рока (Вергилий). Чужим милее наше, а чужое – нам (Публилий Сир). 8. Притворный друг гораздо хуже злейшего врага (Публилий Сир). 9. Много прощая, сильный становится ещё сильнее (Публилий Сир). 10. Сильнее тот, кто первый (Горацій).

Заданне 34. *Перакладзіце на беларускую мову, адзначце розніцу ва ўжыванні некаторых займеннікаў у рускай і беларускай мовах.*

1. Может быть, я тебе чем-нибудь смогу помочь. 2. Кто-то вошёл в соседнюю комнату. 3. Каждый час дня и ночи имеет какую-либо свою особенность. 4. Она закрыла лицо

обеими руками. 5. Чьи-то шаги слышались из-за поворота. 6. Некем заменить на этой работе. 7. Не с кем посоветоваться в последнее время. 8. Мне не на кого пенять – сам виноват. 9. А ведь, пожалуй, кое в чём он был прав. 10. А я кое-кого из вас, кажется, знаю!

Заданне 35. *Запішыце лічбы словамі і падбярэце да іх назоўнікі.*

26; 64; 128; 245; 486; 532; 769; $\frac{2}{5}$; $\frac{4}{8}$; 7,5; 3,7.

Заданне 36. *Утварыце ад лічэбнікаў з назоўнікамі складаныя прыметнікі і падбярэце да іх назоўнікі. Запішыце, утварыўшы словазлучэнне.*

Узор выканання: 45 год – саракапяцігадовы юбілей.

3 гадзіны, 12 кіламетраў, 27 градусаў, 80 грам, 30 працэнтаў, 82 кватэры, 2 сутак, 7 паверхаў, 100 метраў, 50 тон, 9 тамоў.

Заданне 37. *Запішыце лічбы словамі ў патрэбным склоне.*

Н. скл. – 11; 50; 300; Р. скл. – 4; 90; 700; Д. скл. – 3; 10; 800; В. скл. – 19; 77; 900; Т. скл. – 40; 87; 100; 265; М. скл. – 357; 490.

Заданне 38. *Спішыце тэкст, запісваючы лічбы словамі. Растлумачце напісанне спалучэнняў назоўнікаў з лічэбнікамі.*

КРЫВІЧЫ

Крывічы – гарадскі пасёлак у Мядзельскім раёне, на рацэ Сэрвач. Ён знаходзіцца за 39 км ад Мядзеля і 139 км ад Мінска. Вядомы з сярэдзіны XVI ст. як мястэчка Ашмянскага павета Вялікага Княства Літоўскага. Першапачаткова мястэчка належала магнацкаму роду Кішкаў (да 1653 года), а потым Швыкоўскім. У пачатку XVII ст. Крывічы – невялікае паселішча (на 38 двароў у 1606 годзе) з вуліцамі Дворнай (25 двароў) і Куранецкай. Вуліцу Дворную замыкаў сядзібны комплекс, у склад якога ўваходзілі двор і гумнішча. З 1620 па 1630 год ажыццяўляецца перабудова паселішча. Ужо ў 1639 годзе яно складалася з 61 двара. Яго цэнтрам стала

квадратная гандлёвая плошча з царквой, гасцінным домам і 11 дварамі. Ад яе разыходзіліся 3 (шырокі) вуліцы – Дворная (на 6 двароў), Данюшаўская і Мядзельская (на 22 двары). Існаваў фальварак: уключаў 3 (жылы) дамы, стайню, варыўню, сыраварню, клеці і свірны, вялікую абору і гумнішча з 2 такамі, вазоўню. У 1776 годзе ў цэнтры паселішча (па вуліцы 17 Верасня) быў пабудаваны Крывіцкі касцёл і кляштар грэнітарыяў, а ў другой палове XIX ст. – царква з 3-яруснай шатровай званіцай, якія з’яўляюцца помнікамі архітэктуры.

З 1793 года Крывічы знаходзяцца ў складзе Расіі і становяцца мястэчкам. У 1866 годзе ў мястэчку было 40 двароў з 200 жыхарамі. Менш чым праз 20 гадоў (у 1883 годзе) паселішча Крывічы становіцца буйным населеным пунктам з 625 жыхарамі. (Кіламетр) за 1,5 ад мястэчка размяшчаўся фальварак з вінакурняй і 2 вадзянымі млынамі.

З 1921 па 1939 год Крывічы знаходзіліся ў складзе буржуазнай Польшчы. З 1939 – у складзе БССР. 28 чэрвеня 1958 года мястэчка атрымала статус гарадскога пасёлка (*Паводле І. Казаковай*).

Заданне 39. *Перакладзіце на беларускую мову наступныя словазлучэнні з лічэбнікамі. Параўнайце формы лічэбнікаў і назоўнікаў у рускай і беларускай мовах.*

В трёх километрах от города, двести двадцать три километра, три пятых населения, завтра – 12 ноября, ему более пятидесяти лет, семеро космонавтов, половина седьмого утра, три студента, два первых дня, шесть целых и две десятых килограмма, три окна, менее двухсот лет, хватит дня на два, в шестом часу, целых три длинных года.

Заданне 40. *Перакладзіце назоўнікі, утварыце ад іх дзеясловы з суфіксамі -ва-, -ава-, -ява-, -ыва-, -іва-, -ірава-, -ырава-. Вызначце сярод прыведзеных слоў агульнанавуковыя словы і тэрміны.*

Информация, форма, исследование, накопление, реферат, сумма, модуль, подсчёт, прогноз, проект, контакт, получение,

предупреждение, показ, план, адрес, активизация, демонстрация, мотив, радиофикация, пересчёт, фотография, ремонт, тест, идентификация, формулировка, премия, команда, трансляция, консультация, автоматизация, фильтр, проект, код, модификация, конструкция, сканер, стимул, шифр.

Заданне 41. *Перакладзіце наступныя словазлучэнні на беларускую мову, выкарыстоўваючы ўсе магчымыя формы замены неўласцівых беларускай мове дзеепрыметнікаў.*

Приобретённый за деньги, произведённая продукция, обанкротившаяся фирма, развёрнутая торговля, осуществляющаяся регистрация, осознанная ошибка, почитаемый коллега, договаривающиеся стороны, находящиеся в обращении деньги, возмещённый убыток, график планируемых расходов, установившиеся цены, хозяйствующий субъект, создающиеся фирмы, невидимый луч, угрожающее положение, вынужденные колебания, трудящийся человек, обслуживающий персонал, слетающий с дерева лист, улыбающийся ребёнок, освещённый фарами, вымощенная камнем дорога, наливалась поспевающая рожь, потемневшее небо, определяющие факторы, принадлежавший ему.

Заданне 42. *Перакладзіце словазлучэнні на беларускую мову, растлумачце ўжыванне прыназоўнікаў у рускай і беларускай мовах.*

Идти по лесу, создан по образцу, не знать о его намерениях, не хочется думать о плохом, многие забыли о спорте, ухаживать за бабушкой, болеть гриппом, спрашивать о причинах, заботиться о матери, шутить над ребенком, отправиться за грибами, летать по ночам, думать о каникулах, женили на нелюбимой, встречаться по выходным, беспокоиться о родителях, в конце концов, убирать по осени.

Заданне 43. *Падбярэце з любога тэксту 10 прыкладаў марфалагічнай інтэрферэнцыі (на пяць формаў роднага склону і на пяць формаў меснага склону адзіночнага ліку*

рускіх і беларускіх назоўнікаў другога скланення), а таксама 5 прыкладаў сінтаксічнай інтэрферэнцыі.

Заданне 44. *Перакладзіце адзін з тэкстаў на беларускую мову. Вызначце арфаграфічныя, лексічныя, марфалагічныя, словаўтваральныя і сінтаксічныя асаблівасці беларускай мовы ў параўнанні з рускай.*

ТЭМА 4. ФУНКЦЫЯНАЛЬНЫЯ СТЫЛІ МАЎЛЕННЯ

Заданне 45. *Прачытайце тэксты і вызначце, да якога стылю належыць кожны з іх. Назавіце выяўленыя ў кожным тэксце прыкметы адпаведнага стылю.*

1. Прайшла, мінула пара красавання. Здаецца, учора схаладалы перад дажджом вецер абтрос, абцерушыў на жорсткі пясок вуліцы, зашапацеўшы, як лёгкім сухім снегам, белыя крыльцы вішнёвых кветак. Адцвілі і пасівелі, завязаўшы дробныя яблычкі, ружавата-белыя разложыстыя яблыні. Абсыпалі са сваіх парудзелых чачотак жаўтлявыя, як проса, бубачкі высокія рабіны. Згасла і змеркла каля шарых частаколавых платоў ліловая яснасць бэзу, што адсвечваў сярод поцемку ночы (В. Адамчык).

2. Інфармацыйная сістэма – сістэма апрацоўкі інфармацыі і адпаведныя арганізацыйныя рэсурсы (чалавечыя, тэхнічныя, фінансавыя і г. д.), якія забяспечваюць і распаўсюджваюць інфармацыю. Інфармацыйная сістэма прызначана для свечасовага забеспячэння канкрэтных людзей належнай інфармацыяй, гэта значыць для задавальнення пэўных інфармацыйных патрэб у рамках вызначанай прадметнай вобласці.

Вынікам функцыянавання інфармацыйных сістэм з’яўляецца інфармацыйная прадукцыя – дакументы, інфармацыйныя масівы, базы дадзеных і інфармацыйныя паслугі.

3. У адпаведнасці з Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь дзяржаўнымі мовамі Рэспублікі Беларусь з’яўляюцца беларуская і руская мовы.

Рэспубліка Беларусь забяспечвае ўсебаковае развіццё і функцыянаванне беларускай і рускай моваў ва ўсіх сферах грамадскага жыцця.

Рэспубліка Беларусь праяўляе дзяржаўны клопат аб свабодным развіцці і ўжыванні ўсіх нацыянальных моў, якімі карыстаецца насельніцтва рэспублікі.

4. – Як пратакол падпісваць, дак няграматны, а як бандзітаў весці – навукі хапіла... Пратакол – ёто следствія, з ізлажэннем маіх пытанняў і тваіх адказаў.

– Ясно?

– Ясно...

– Тут усё фактычна. Без круцяльні... Пачытаць мне, можа?

– Не трэба.

– Парадак такі... Ну, ладно – падпісвай! (І. Мележ).

5. Бадай, адно з самых складаных пытанняў для мяне на сёння: «Падкажыце, што пачытаць». Гэта амаль тое самае, што раіць чалавеку, з кім пасябраваць. У наш звышадкрыты час кніга стала рэччу ў пэўным сэнсе інтымнай. Калі так проста знайсці любую інфармацыю бясплатна ў інтэрнэце, то набыццё кнігі мусіць мець вельмі важкія прычыны.

Калі раней купляліся практычна ўсе навінкі, то сёння чытач, ашчаджаючы свае «кроўныя», выбірае толькі тое, без чаго не можа абысціся. Атрымліваецца, кнігі, якія мы набываем, ствараюць наш псіхалагічны партрэт. Вось і звярніце ўвагу наступным разам у кнігарні... (Т. Сівец).

Заданне 46. *Напішыце нататку ў газету (напрыклад, пра экскурсію, наведванне музея, выставы, канцэрта ці пра інш.) па плане: уступ (звесткі пра падзею), асноўная частка (змест наведання), вывады (што дала экскурсія / сустрэча), пажаданні. Пры гэтым захоўвайце наступныя патрабаванні: дакладнасць падзей, правераная фактычнасць, дакладныя прозвішчы ці іншыя ўласныя назвы; прадуманы загаловак, які забяспечвае рэкламнасць; умераная стандартызаванасць і вобразнасць.*

Заданне 47. *Прачытайце тэкст і вызначце яго стыліёвую прыналежнасць. Вызначце тып тэксту (апісанне, апавяданне ці разважанне). Перакладзіце тэкст на беларускую мову.*

Компьютер – это электронное устройство, которое может получать набор инструкций, называемых программой, и затем исполнять их. Современный мир высоких технологий не

был бы возможен без компьютеров. Компьютеры открыли новую эру в производстве, они улучшили современные системы связи. Они являются важнейшими инструментами почти в каждой области исследования. Использование различных баз данных и компьютерных сетей позволяет использовать все разнообразие информационных источников.

Существует два главных типа компьютера, аналоговый и цифровой, хотя термин «компьютер» часто используется только для обозначения цифрового компьютера, т. к. этот тип компьютера широко используется сегодня.

Все, что цифровая вычислительная машина делает, основано на одном действии – способности определять: включено или выключено, высокое напряжение или низкое напряжение, или, если брать цифры, то 0 или 1 либо так называемый бинарный код. Скорость, с которой компьютер исполняет это простое действие, называется скоростью компьютера. Скорость компьютера измеряется в герцах или тактовой частотой. В настоящее время микрокомпьютеры могут выполнять от 800 до 3000 операций в секунду.

Заданне 48. *Перакладзіце адзін з тэкстаў на вашай спецыяльнасці з дадатка 1 на беларускую мову. Вызначце яго стыль, падстыль, лексічныя сродкі, марфалагічныя і сінтаксічныя асаблівасці.*

Заданне 49. *Напішыце анатацыю на адзін з параграфіў ці раздзелаў з падручніка на вашай спецыяльнасці.*

Заданне 50. *Складзіце спіс літаратуры, якую можна скарыстаць пры падрыхтоўцы рэфератаў (тэмы рэфератаў прыведзены ў дадатку 2). Аформіце бібліяграфію ў адпаведнасці з ДАСТам. Пры неабходнасці звярніцеся ў даведачна-бібліяграфічны аддзел бібліятэк.*

Заданне 51. *Замяніце словы і словазлучэнні справавога стылю міжстылёвымі.*

Ажыццяўляць кіраўніцтва, аказаць дапамогу, аказаць уплыў, давесці да ведама, даць згоду, звярнуцца з

прапановай, мабілізаваць сілы, мець месца, мець на мэце, праявіць цікавасць, прыняць пад увагу, прыцягнуць да адказнасці, распачаць вытворчасць.

Заданне 52. *Складзіце і запішыце аўтабіяграфію, прытрымліваючыся наступнай структуры:*

1) прозвішча, імя і імя па бацьку; 2) дата і месца нараджэння; 3) прозвішча, імя і імя па бацьку бацькоў, іх месца працы; 4) гады вучобы (у школе, сярэдняй спецыяльнай установе ці ВНУ); 5) звесткі пра працоўную і грамадскую дзейнасць; 6) сямейнае становішча; 7) дата і подпіс.

Заданне 53. *Напішыце рэзюмэ для ўладкавання на працу па сваёй спецыяльнасці, прытрымліваючыся наступнай структуры:*

1) прозвішча, імя і імя па бацьку; 2) час і месца нараджэння; 3) сямейнае становішча; 4) адрас пражывання, тэлефон; 5) пажаданне па ўладкаванні; 6) адукацыя (гады вучобы ў сярэдняй спецыяльнай установе ці ВНУ); 7) вопыт работы (час і месца праходжання практыкі); 8) здольнасці; 9) дадатковыя звесткі (веданне камп'ютарных праграм, замежных моў, наяўнасць вадзіцельскага пасведчання і аўтамабіля і пад.); 10) хобі; 11) дата і подпіс.

Заданне 54. *Напішыце заяву з просьбай:*

а) дазволіць датэрмінова здаць экзамены (назваць уважлівую прычыну); б) дазволіць перавод з дзённай формы навучання на завочную ў сувязі з сямейнымі абставінамі; в) працягнуць экзаменацыйную сесію (указаць уважлівую прычыну).

Заданне 55. *Складзіце распіску ці даручэнне, выкарыстоўваючы тэрміналагічную лексіку вашай спецыяльнасці.*

Заданне 56. *З якіх дзелавых папер маглі быць узяты наступныя выразы?*

Адбудзецца сустрэча, прашу прыняць, усё атрыманае вярну, давяраю атрымаць, апаратура ў парадку, справаздача

прыкладаецца, выдадзена для прадстаўлення, за справаздачны перыяд, упаўнаважваю распараджацца, прадпрыемства абавязваецца, ацэначная камісія ў складзе, пастанавілі, з'яўляецца студэнтам, даводзім да вашага ведама, слова даецца.

Заданне 57. *Перакладзіце выразы з рускай мовы на беларускую. Для якой часткі ліста выкарыстоўваюцца даныя канструкцыі (у пачатку ліста, для сувязі элементаў ліста, у канцы ліста)?*

Уважаемые господа, мы получили Ваше письмо от; благодарим за письмо от; Ваше письмо с приложением (с указанием, просьбой о); в ответ на Ваше письмо от; в подтверждение нашего телефонного разговора сообщаем, что; к сожалению, вынуждены напомнить Вам, что; из Вашего письма мы узнали, что; приносим извинения за некоторую задержку с ответом на Ваше письмо; к сожалению, мы не можем удовлетворить Вашу просьбу о; мы вынуждены напомнить Вам, что; просим принять во внимание, что; мы выражаем уверенность в том, что; считаем необходимым (важным, целесообразным) отметить; в дополнение к вышесказанному; обращаем Ваше внимание на тот факт, что; мы будем признательны за быстрый ответ; просим обращаться к нам, если Вам потребуется помощь; надеемся получить Ваш ответ в ближайшем будущем и просим сообщить нам как можно скорее; мы хотели бы заверить Вас; надеемся поддерживать сотрудничество с Вами; будем признательны за быстрое выполнение нашего заказа; ждем приезда Ваших представителей для дальнейших переговоров; ожидаем Вашего согласия (одобрения, подтверждения).

Заданне 58. *Напішыце справавы ліст-адказ, выкарыстоўваючы канструкцыі з напярэдняга задання.*

ТЭМА 5. КУЛЬТУРА ПРАФЕСІЙНАГА МАЎЛЕННЯ

Заданне 59. *Дапшыце канчаткі назоўнікаў. Растлумачце правапіс канчаткаў адушаўлёных і неадушаўлёных назоўнікаў мужчынскага роду ў родным склоне адзіночнага ліку.*

Студэнты з Гомел., без песімізм., агні горад., дайсці да парог., дні каранцін., нясвіжскага санаторы., ад подых.. навальніцы, няма парадк., цёмнаскуры ад загар., мінскага вакзал., зубок часнак., штодзённага ўлік., слуцкага пояс., кропля кле., выпраўленага рукапіс., раўнацэннага адказ., ветранага дн., высокага насып., не было догляд., з малога садочк...

Заданне 60. *Запішыце словазлучэнні, раскрываючы дужкі. Растлумачце правапіс канчаткаў назоўнікаў.*

Размаўляць пры (рэцэнзент), у раённым (універмаг), вучыцца ў (Санкт-Пецярбург), на правым (бядро), у вялікім (бярэмя), пры знакамітым (чарадзей), на ржавым (плуг), пры карэнным (жыхар), у дзедавым (мех), убачыць на (пажарышча), на салодкім (крэндзель), у авальным (люстэрка), збіраць па (зярнятка), пры гандлёвым (абарачэнне), згарэць у (полымя), па нязграбным (дабраволец), на бацькавым (плячо), на старажытным (каўчэг), размова па (селектар), сумаваць па (лета), у добрым (здароўе).

Заданне 61. *Знайдзіце словазлучэнні і сказы з памылкова ўжытымі формамі займеннікаў, выпраўце іх (вусна).*

Дазвольце падзякаваць вас; не кпіце з яго; пры цябе разышліся; расказвае сам сабе; дзякую вам за падтрымку; выбег з ейнага пакоя; не дакарайце сабе; не ў тога пытай; гэны не ўспрымае; зарубі сабе на носе; нечага рабіць вечарамі; правяралі самага начальніка; таго ніхто не клікаў; некатараму скажуць; ніякі настрой; ніякому сябру; нікаго няма; ні на каго не звяртай увагу; нікаму не кажы; спытай у яго самога; ад усяе душы; ад таей увагі; што-небудзь скажы; ні да чога не прыдатны.

Заданне 62. *Перакладзіце прыведзеныя словазлучэнні рускай мовы на беларускую, назавіце адметныя рысы ў іх будове.*

Выбраць по свому вкусу, дом в девять этажей, заботиться о птицах, задание на дом, идти по лесу, по весне, по выбору, по моему мнению, по направлению к реке, по случаю праздника, ровным счётом, сказать во весь голос, создан по образцу, солнце клонится к лесу, читать про себя, что касается меня.

Заданне 63. *Выпраўце памылкі ў наступных сказах. З якімі камунікатыўнымі якасцямі маўлення яны звязаны?*

1. У выніку навучання ў семінарыі Алесь набыў грунтовыя веды па матэматыцы, фізіцы і астраноміі. 2. Ефрасіння Полацкая заснавала мужыцкі манастыр у Полацку. 3. Таксама эфектна ў будаўніцтве выкарыстоўваць металічныя канструкцыі. 4. Дэкан словамі падзякі за ўдзел усім выступоўцам зачыніў канферэнцыю. 5. Міхаська не ўмеў ляжаць з зачыненымі вачыма. 6. Падымаючыся на гару, у турыстаў парваліся вяроўкі. 7. Усё павінна адказваць задачам нашага даследавання. 8. Прагноз абяцае добрыя кліматычныя ўмовы. 9. Кожная лекцыя павінны паглыбляць кола ведаў студэнтаў. 10. Ініцыялы пішыце скарачана. 11. У гарах крышталічна чыстае паветра.

Заданне 64. *Як правільна звярнуцца да падначаленага або начальніка? Як быць у тым выпадку, калі Вы не ведаеце яго імя, імя па бацьку? Адкажыце на пытанні, выкарыстоўваючы наступны тэкст.*

Ветлівы зварот

Ва ўстанаўленні кантакту паміж людзьмі значнае месца адводзіцца ветліваму звароту. Непрымальны ці непрыемны зварот можа стаць першай і адзінай перашкодай у развіцці ўзаемасувязяў, і, наадварот, цёплае прывітанне можа пакласці пачатак карысным, дзелавым, сяброўскім зносінам.

Своеасаблівасць звароту надае перш за ўсё тое, каму ён адрасуецца: знаёмаму ці малазнаёмаму, мужчыне ці жанчыне, маладому ці сталаму чалавеку.

Культурны чалавек, жадаючы, каб на яго звярнулі ўвагу, пачне свой зварот, просьбу са слоў прабачэння: «Прабачце, калі ласка», «Прабачце», «Даруйце», «Даруйце (прабачце) за турботу» (рус. «Извините», «Простите», «Простите (извините) за беспокойство»).

Як правіла, прыцягненне ўвагі звязана з просьбай. Гэта цягне за сабой утварэнне больш складаных моўных формаў, напрыклад: «Прабачце (даруйце), Вы не скажаце...», «Не маглі б Вы мне сказаць...», «Вы не ведаеце... » (рус. «Простите (извините), Вы не скажете... », «Не могли бы Вы подсказать... », «Будьте так добры... »). Пералічаныя формы могуць замяніць звароты ў тых выпадках, калі Вам складана назваць суб'ядніка словамі: «таварыш», «спадар», «малады чалавек» ці інш. (наводле І. Браіма).

Заданне 65. *Якія формы звароту Вы выкарыстоўваеце пры размове на беларускай мове, а якія – пры размове на рускай? Пры неабходнасці звярніцеся да дадатка 3.*

Заданне 66. *Размяркуйце выразы маўленчага этыкету беларусаў, зыходзячы з лексічнага значэння: словы падзякі, запрашэнні, пажаданні, прабачэнні.*

З Богам! Заставайцеся здаровы! Будзьце (бывайце) здаровы! Добрага Вам здароўя!

Бог помач! Памагай Бог! Спор у працы! Спору ў працы! Дапамажы вам Божа!

Вельмі (шчыра) удзячны Вам!

Вялікі расці!

Да скорай (хуткай) сустрэчы! Да спаткання! Да пабачэння!

Даруйце (прабачце, прабачайце), калі ласка!

Дзякуй Вам!

Калі ласка! Зрабіце ласку! Будзьце ласкавы!

На здароўе!

Не забывайде нас! Не забывайце пра нас! Наведвайце нас часцей! Наведвайцеся часцей!

Не крыўдуйце! Прабачце, калі што не так!

Сардэчна запрашаем! Калі ласка (заходзьце, сядайце, частуйцеся і інш.). Дазвольце Вас запрасіць (на вальс, у тэатр, на выставу і інш.).

Скорай (хуткай) папраўкі! Скарэй (хутчэй) папраўляйцеся! Смачна есці! Смачнага!

Спакойнай (добрай) ночы! Дабранач! Спакойна адпачыць!

Усяго добрага (найлепшага)! Шчасліва! Шчаслівай дарогі! Ідзіце з Богам ці Ідзіце здаровы!

Хлеб-соль! Хлеб ды соль!

Шчасліва вярнуцца!

Шчасці Вам Божа! Шчасці Божа!

ВЫНІКОВЫ ТЭСТ ПА ТЭМАХ:

*«Функцыянаванне беларускай мовы ва ўмовах білінгвізму»,
«Навуковы стыль», «Афіцыйна-справавы стыль»*

1. Адзначце словы, у якіх на месцы пропуску пішацца літара а:

а) ябл...чны;	г) ч...мпіянат;
б) браўз...р;	д) партфолі...
в) прафк...м;	

2. Адзначце словы, у якіх на месцы пропуску пішацца літара э:

а) Од...р;	г) камп'ют...р;
б) вінч...стар;	д) д...тэктар.
в) ар...ндаваць;	

3. Адзначце словы, у якіх на месцы пропуску пішацца літара ў:

а) ска(у,ў)т;	г) тры(у,ў)мф;
б) тэлешо(у,ў);	д) но(у,ў)тбук.
в) дзяўчынка-(у,ў)нікум;	

4. Адзначце словы, у якіх на месцы пропуску пішацца літара е:

а) в...лікадзяржаўны;	г) пам...ць;
б) вогн...ўстойлівы;	д) інтэрф...йс.
в) дз...вяты;	

5. Адзначце назоўнікі, якія ў форме роднага склону адзіночнага ліку будуць мець канчатак - у(-ю):

а) бухгалтар;	г) інтарэс;
б) навук;	д) хлеб.
в) футбол;	

6. Адзначце назоўнікі, якія ў форме роднага склону адзіночнага ліку будуць мець канчаток - а(-я):

- а) прынтар;
- б) цукар;
- в) праграміст;
- г) твар;
- д) дыск.

7. Адзначце назоўнікі, якія ў форме меснага склону адзіночнага ліку будуць мець канчаток - у(-ю):

- а) каэфіцыент;
- б) выкладчык;
- в) банк;
- г) студэнт;
- д) герой.

8. Адзначце прозвішчы, якія не скланяюцца:

- а) Змітрок Бядуля;
- б) Алена Верабей;
- в) Мікола Луцэвіч;
- г) Антаніна Гулевіч;
- д) Павел Місько.

9. Адзначце правільныя скланавыя формы лічэбнікаў:

- а) адзін з двухсот сямідзесяці чатырох абітурыентаў;
- б) зарэгістравана каля сто трыццаць праграм;
- в) больш за сто дваццаць пяць тысяч наведвальнікаў;
- г) прадстаўлена двамастамі трыццаццю дзевяццю экзэмплярамі;
- д) атрымана каля чатырыста шасцідзесяці двух камп'ютараў.

10. Адзначце сказы з сінтаксічнымі памылкамі:

- а) Усе ведаюць, якія чуткі ходзяць аб мне.
- б) Я ўдзячны лёсу, што з усіх краёў ён выбраў для мяне навекі гэты.
- в) У першы зімовы дзень ён захварэў пнеўманіяй.
- г) Безліч малых рэк жывіць возера.
- д) За ўсё, што вы расказалі, я вас так дзякую.

11. Устанавіце адпаведнасць паміж стылямі і сферамі іх выкарыстання.

А. Духоўная сфера жыцця грамадства	1. Навуковы
Б. Афіцыйныя службовыя, адміністрацыйна-прававыя і дыпламатычныя адносіны	2. Публіцыстычны
В. Сфера навукі, тэхнікі і навучання	3. Афіцыйна-справавы
Г. Сфера бытавых зносін	4. Мастацкі
Д. Сфера грамадскіх адносін, СМІ	5. Гутарковы

12. Вызначце, для якога стылю характэрна наступная лексіка:

Мець месца; прыцягнуць да адказнасці; давесці да ведама; аказаць садзеянне; ажыццяўляць кіраўніцтва; праявіць цікавасць; выключыць магчымасць; зрабіць справаздачу; на парадку дня; знаходзіцца ў стане; мы, ніжэйпадпісаныя.

- а) гутарковы; г) навуковы;
 б) мастацкі; д) публіцыстычны.
 в) афіцыйна-справавы;

13. Адзначце прыкметы навуковага стылю:

- а) ацэнчанасць; г) пафаснасць мовы;
 б) строгая дакладнасць; д) афіцыйнасць.
 в) узнёсласць;

14. Адзначце жанры навуковага стылю:

- а) дысертацыя; г) балада;
 б) акт; д) даведка.
 в) рэферат;

15. Суаднясіце лексіку навуковага стылю з яе групай.

А. Функцыянаваць, абумоўліваць, характарызавацца, з'яўляцца, называцца, вынікаць	1. Сродкі лагічнай сувязі
Б. Мікрабіялогія, флора, мітахондрыі, генэзіс	2. Агульнанавуковая лексіка
В. Такім чынам, акрамя таго, па-першае, тым не менш, верагодна, згодна з, на наш погляд	3. Тэрміны

16. Адзначце марфемныя спосабы ўтварэння тэрмінаў:

- а) суфіксальны; г) прыставачна-суфіксальны;
- б) абрэвіяцыя; д) словаскладанне.
- в) прыставачны;

17. Якія сферы дзейнасці абслугоўвае афіцыйна-справавы стыль?

- а) бытавую сферу; г) галіны навукі, тэхнікі;
- б) юрыдычную; д) канцылярскую.
- в) дыпламатычную;

18. Укажыце асаблівасці афіцыйна-справавога стылю:

- а) эмацыянальнасць; г) дакладнасць;
- б) інфармацыйнасць; д) стандартызацыя;
- в) аб'ектыўнасць; е) вобразнасць.

19. Адзначце жанры афіцыйна-справавога стылю:

- а) нататка; г) даверанасць;
- б) рэзюмэ; д) тлумачальная запіска.
- в) п'еса;

20. Дакумент – гэта:

а) матэрыяльны аб'ект з замацаванай у ім інфармацыяй для перадачы яе ў часе і прасторы;

б) традыцыйны лінейны запіс, надрукаваны загадзя, але з прабеламі, якія запаўняюцца пры канчатковым афармленні ў залежнасці ад канкрэтнай сітуацыі;

в) паслядоўнасць сінтаксічна аформленых сказаў;

г) адпаведным чынам складзеныя, падпісаныя і засведчаныя справавыя паперы, якімі афармляюцца розныя гаспадарчыя аперацыі, прававыя адносіны і дзеянні юрыдычных асоб і грамадзян;

д) тэкст, вытрыманы ў адным стылі.

СПЕЦИАЛЬНЫЕ ТЕКСТЫ ДЛЯ ПЕРЕКЛАДА

I. Слово «технология» имеет греческие корни и в переводе означает науку, совокупность методов и приемов обработки или переработки сырья, материалов, изделий и преобразования их в предметы потребления. Современное понимание этого слова включает и применение научных и инженерных знаний для решения практических задач. В таком случае информационными технологиями можно считать такие технологии, которые направлены на обработку и преобразование информации.

Информационные технологии – это обобщающее понятие, описывающее различные методы, способы и алгоритмы сбора, хранения, обработки, представления и передачи информации.

Важно понимать, что понятие технологии информатизации образования значительно шире, чем только технология использования информационных и телекоммуникационных технологий в сфере образования. Это понятие включает в себя весь комплекс приемов, методов, способов и подходов, обеспечивающих достижение целей информатизации образования.

С помощью сетевых средств информационных технологий становится возможным широкий доступ к учебно-методической и научной информации, организация оперативной консультационной помощи, моделирование научно-исследовательской деятельности, проведение виртуальных учебных занятий (семинаров, лекций) в реальном режиме времени. Мощной технологией, позволяющей хранить и передавать основной объем изучаемого материала, являются образовательные электронные издания, как распространяемые в компьютерных сетях, так и записанные на специальных носителях информации. Индивидуальная и коллективная работа школьников с ним может способствовать более глубокому усвоению и пониманию материала. Эта технология позволяет, при соответствующей доработке, приспособить существующие учебные материалы и средства обучения к ин-

дивидуальному пользованию, предоставляет возможности для самообучения и самопроверки полученных знаний.

II. Информационная технология – это совокупность методов, производственных процессов и программно-технических средств, объединенных в технологическую цепочку, обеспечивающую сбор, обработку, хранение, передачу и отображение информации.

Эффективность информационной технологии определяется, в конечном счете, квалификацией субъектов процессов информатизации. При этом технологии должны быть максимально доступны потребителям.

Можно классифицировать информационные технологии с различных точек зрения.

Информационные технологии можно различать по типу обрабатываемой информации. Разделение достаточно условное, т. к. большинство информационных технологий позволяет поддерживать и другие виды информации. Например, в текстовых процессорах возможна и несложная расчетная деятельность, а табличные процессоры обрабатывают не только цифровую информацию, но и могут генерировать графики. Однако каждая из видов технологии в основном ориентирована на работу с информацией определенного вида. Модификация элементов, составляющих информационные технологии, дает возможность образования новых технологий в различных компьютерных средах.

III. Информационные технологии играют огромную роль в современной экономике. Очень часто сегодня можно услышать такое понятие, как виртуальная или информационная экономика. Это связано с тем, что информационные технологии и экономика – две связанные области, которые в совокупности дают положительный экономический эффект и положительный производственный результат. Без новейших информационных технологий экономика не может нормально развиваться, а государство окажется в списке отстающих. Современные информационные технологии в экономике применя-

ются с целью эффективной и оперативной компьютерной обработки информационных ресурсов по отработанным алгоритмам, хранения больших объемов экономически важной информации и передачи ее на любые расстояния в минимальные сроки. Информационная экономика изменила функцию денег, которые на современном этапе выступают в роли средства расчетов. Сегодня плодом развития информационных технологий стали виртуальные банки и системы оплаты, которые играют огромную роль в экономической деятельности государства.

Информационные технологии в экономике – это комплекс действий над экономической информацией с помощью компьютеров и другой техники с целью получения положительного оптимального результата. Информационные технологии необходимы для эффективной обработки, сортирования и выборки данных, для осуществления процесса взаимодействия человека и вычислительной техники, для удовлетворения потребностей в информации, для осуществления оперативных связей и многого другого.

Информационные технологии помогают принимать экономически важные решения и принимают непосредственное участие в процессе эффективного управления деятельностью. Современные модели информационных технологий позволяют просчитать и спрогнозировать экономически важный результат и на его основе принять верное управленческое решение. Также данные модели позволяют осуществить подсчет совокупного экономического эффекта, риски и гибкость показателей системы.

IV. Объем доступной оперативной памяти – один из важнейших параметров любого компьютера. Оперативная память представляет собой совокупность микросхем на системной плате, способных накапливать и временно хранить программы и обрабатываемые данные. Эта информация по мере надобности может быстро считываться из оперативной памяти процессором и записываться туда вновь. При отключении питания содержимое оперативной памяти полностью

стирается и утрачивается. Поэтому после включения компьютера программы и данные всякий раз необходимо заново загружать в оперативную память из источников долговременного хранения информации. Для долговременного хранения информации чаще всего применяются магнитные и оптические диски или иные накопители цифровой информации.

Объём любой компьютерной памяти, в том числе и оперативной памяти, измеряется в килобайтах и мегабайтах. Наименьшей единицей измерения информационной емкости и наименьшей единицей деления памяти компьютера является байт. Собственно байт – это совокупность восьми мельчайших единиц информации, которые называют битами. Байтовая структура измерения выбрана из-за двоичной организации вычислительной техники. Для передачи или сохранения одного любого символа – буквы, цифры или знака – требуется минимум один байт.

V. Программное обеспечение (ПО) представляет собой программы для управления работой компьютера. ПО – это конечный компонент компьютерной системы.

Компьютер – это машина общего назначения, которая требует определённого ПО, чтобы выполнить данную задачу. Компьютеры могут вводить, рассчитывать, сравнивать и выводить данные (информацию). Существует 2 типа программ: системное ПО и прикладное ПО.

Системное ПО контролирует стандартную внутреннюю компьютерную деятельность. Операционная система – это собрание системных программ, которые помогают в работе компьютера независимо от используемого прикладного ПО. Ни одна из прикладных программ не может быть запущена без операционной системы.

Некоторые системные программы разработаны для определённых частей «железа». Эти программы называются драйверами. Они координируют работу периферийных устройств и компьютера.

Прикладные ПО удовлетворяют конкретные нужды пользователя. При помощи прикладных программ ты мо-

жешь создавать, обрабатывать или просто просматривать файлы различных типов: документы, рисунки, фото или видеоизображение, базу данных, электронные таблицы и т. д.

VI. По назначению и характеру использования можно выделить следующие классы информационных технологий:

- предметные технологии;
- базовые (обеспечивающие) информационные технологии;
- прикладные (функциональные) информационные технологии.

К предметным информационным технологиям относят типовые пакеты программ решения комплекса задач в конкретной предметной области: обществе, политике, юриспруденции, науке, экономике, производстве, медицине, образовании и т. д.

Базовые (обеспечивающие) информационные технологии – это технологии, обладающие широкими возможностями для работы с информацией (извлечение, формализация, моделирование, систематизация, интеграция, транспортирование, обработка и применение информации и знаний) и выступающие инструментарием для решения всевозможных задач в различных предметных областях. Этот вид технологий ориентирован на решение определённого класса задач и используется в конкретных технологиях в виде отдельной компоненты. Необходимость или необязательность их использования определяется характером задач пользователя или средой функционирования.

Таким образом, базовые информационные технологии не предназначены для непосредственного исполнения конкретных информационных процессов, а являются лишь их базовыми компонентами, на основе которых затем проектируются прикладные информационные технологии. Основная цель базовых информационных технологий – обеспечение максимальной эффективности при реализации какого-либо фрагмента информационного процесса.

VII. Технология – это комплекс научных и инженерных знаний, реализованных в приемах труда, наборах материальных, технических, энергетических, трудовых факторов производства, способах их соединения для создания продукта или услуги, отвечающих определенным требованиям. Поэтому технология неразрывно связана с механизацией производственного или непроизводственного, прежде всего управленческого процесса. Управленческие технологии основываются на применении компьютеров и телекоммуникационной техники.

Согласно определению, информационная технология – это комплекс взаимосвязанных, научных, технологических, инженерных дисциплин, изучающих методы эффективной организации труда людей, занятых обработкой и хранением информации; вычислительную технику и методы организации и взаимодействия с людьми и производственным оборудованием, их практические приложения, а также связанные со всем этим социальные, экономические и культурные проблемы. Но информационные технологии требуют сложной подготовки, больших первоначальных затрат и наукоемкой техники. Их введение должно начинаться с создания математического обеспечения, формирования информационных потоков в системах подготовки специалистов.

VIII. Самый первый персональный компьютер создали инженеры американской фирмы Хегох. Именно той самой фирмы, которая подарила миру копировальный аппарат, известный у нас под именем «ксерокс». Это оставшееся почти незамеченным историческое событие произошло в исследовательском центре фирмы Хегох РАИС в Пало-Альто в Калифорнии. Уже на первых персоналках Хегох двадцать лет назад применялся графический интерфейс, очень похожий на современную графическую среду \Утёо\У8.

С тех пор прошло немало времени, и сейчас диапазон конструктивных решений персональных компьютеров очень широк. Несмотря на внешние конструктивные различия, все персональные компьютеры очень похожи друг на друга. Со-

временный персональный компьютер включает следующие устройства:

- процессор, выполняющий управление компьютером, вычисления;
- клавиатуру, позволяющую вводить символы в компьютер;
- монитор (дисплей) для изображения текстовой и графической информации;
- накопители (дискетоды) на гибких магнитных дисках (дискетах), используемые для чтения и записи информации;
- накопитель на жестком магнитном диске (винчестер), предназначенный для записи и чтения информации.

IX. Компьютерный вирус – вид вредоносного программного обеспечения, способного создавать копии самого себя и внедряться в код других программ, системные области памяти, загрузочные секторы, а также распространять свои копии по разнообразным каналам связи. Целью вируса является нарушение работы программно-аппаратных комплексов: удаление файлов, приведение в негодность структур размещения данных, блокирование работы пользователей или же приведение в негодность аппаратных комплексов компьютера.

Даже если автор вируса не программировал вредоносных эффектов, вирус может приводить к сбоям компьютера из-за ошибок, неучтенных тонкостей взаимодействия с операционной системой другими программами. Кроме того, вирусы обычно занимают некоторое место на накопителях информации и отбирают некоторые другие ресурсы системы. Поэтому вирусы относят к вредоносным программам. Почти все антивирусы считают вредоносными программами кряки, кейгены и прочие программы взлома.

Некомпетентные пользователи ошибочно относят к компьютерным вирусам и другие виды вредоносных программ – программы-шпионы и прочее. Известны десятки тысяч компьютерных вирусов, которые распространяются через интернет по всему миру.

Х. Локальные сети (от английского local – местный) – это сети, состоящие из близко расположенных компьютеров, чаще всего находящихся в одной комнате, в одном здании или в близко расположенных зданиях. Локальные компьютерные сети, охватывающие некое предприятие или фирму и объединяющие разнородные вычислительные ресурсы в единой среде, называют корпоративными. Примеры: банковская сеть, сеть учебного заведения.

Важнейшей характеристикой локальных сетей является скорость передачи данных, поэтому компьютеры соединяются с помощью высокоскоростных адаптеров со скоростью передачи данных не менее 10 Мбит/с. В локальных сетях применяются высокоскоростные цифровые линии связи. Кроме того, локальные сети должны легко адаптироваться, обладать гибкостью: пользователи должны иметь возможность располагать компьютеры, подключенные к сети там, где понадобится, добавлять или перемещать компьютеры или другие устройства, а также по необходимости отключать их без прерываний в работе сети.

Объединение компьютеров в единую сеть предоставляет пользователям сети новые возможности, несравнимые с возможностями отдельных компьютеров. Сеть – это не сложение, а умножение возможностей отдельных компьютеров.

XI. Информационная система (ИС) – система обработки информации и соответствующие организационные ресурсы (человеческие, технические, финансовые и т. д.), которые обеспечивают и распространяют информацию.

Информационная система предназначена для своевременного обеспечения надлежащих людей надлежащей информацией, т. е. для удовлетворения конкретных информационных потребностей в рамках определенной предметной области.

Результатом функционирования информационных систем является информационная продукция – документы, информационные массивы, базы данных и информационные услуги.

Понятие информационной системы интерпретируют по-разному в зависимости от контекста.

Достаточно широкое трактование понятия «информационная система» подразумевает, что неотъемлемыми компонентами ИС являются данные, техническое и программное обеспечение, а также персонал и организационные мероприятия.

Более узкое понимание информационной системы ограничивает её состав данными, программами и аппаратным обеспечением. Интеграция этих компонентов позволяет автоматизировать процессы управления информацией и целенаправленной деятельности конечных пользователей, направленной на получение, модификацию и хранение информации.

ХII. Микропроцессор – это центральный блок персонального компьютера, предназначенный для управления работой всех остальных блоков и выполнения арифметических и логических операций над информацией. К микропроцессору и системной шине наряду с типовыми внешними устройствами могут быть подключены и дополнительные платы с интегральными микросхемами, расширяющие и улучшающие функциональные возможности микропроцессора. К ним относятся математический сопроцессор, контроллер прямого доступа к памяти, сопроцессор ввода-вывода, контроллер прерываний и др. Математический сопроцессор используется для ускорения выполнения операций над двоичными числами с плавающей запятой, над двоично-кодированными десятичными числами, для вычисления тригонометрических функций. Математический сопроцессор имеет свою систему команд и работает параллельно с основным микропроцессором, но под управлением последнего. В результате происходит ускорение выполнения операций в десятки раз. Модели микропроцессора, начиная с МП 80486 DX, включают математический сопроцессор в свою структуру. Контроллер прямого доступа к памяти освобождает микропроцессор от прямого управления накопителями на магнитных дисках, что существенно повышает эффективное быстродействие компьютера.

XIII. Деньги – это товар особого рода, стихийно выделенный из массы других товаров на роль всеобщего эквивалента стоимости. Сущность денег заключается, во-первых, в том, что они являются средством для выражения стоимости любого товара; во-вторых, посредством денег происходит учет общественного труда частных товаропроизводителей; в-третьих, деньги являются инструментом регулирования экономических, а через них и общественных отношений. Следовательно, деньги, с экономической точки зрения, следует рассматривать не как вещь, а как экономические отношения.

В современных условиях наибольшее распространение получили электронные деньги. Электронные деньги – это кредитные карточки, используемые для безналичных расчетов, осуществляемых посредством компьютерной сети, систем связи с применением средств кодирования информации и ее автоматической обработки.

В развитом товарном хозяйстве деньги выполняют пять функций.

Функцию *меры стоимости* деньги выполняют через установление цен на товары.

В функции *средства обращения* деньги выполняют роль посредника в обмене товаров. Для того чтобы обслуживать товарное обращение, необходимо определенное количество денег. Оно определяется законом денежного обращения, согласно которому количество денег, необходимое для обращения, равно сумме цен товаров, деленной на число оборотов одноименных денежных единиц.

Выходя из обращения, деньги превращаются в сокровища и выполняют функцию *накопления и образования сокровищ*. Накопление сокровищ происходит в форме золотых монет, слитков, ювелирных изделий из золота и серебра и др.

Функцию *средства платежа* деньги выполняют там, где возникает разрыв во времени и в пространстве между продажей товара и уплатой денег за него.

Деньги, обслуживая международные экономические отношения, выполняют функцию *мировых денег*.

XIV. Рынок – наиболее совершенный инструмент саморегулирования товарного производства. Эту функцию он выполняет потому, что довольно оперативно реагирует на изменения, происходящие в экономике. Если спрос на товар растет, производители станут его больше производить, увеличивая цену. Насыщение рынка товарами снижает спрос и, соответственно, цену. Производство постепенно будет сокращаться и наоборот. Таким образом, рынок способствует согласованию производства и общественных потребностей, поддержанию сбалансированности спроса и предложения. Побуждая товаропроизводителей создавать товары с наименьшими затратами, рынок оказывает стимулирующее воздействие на эффективность производства. Если цена снижается, то производители вынуждены не только сокращать производство, но и искать пути снижения издержек. Если цена повышается, то потребители должны искать дополнительные доходы, что повышает их трудовую активность. Конкурентная борьба на рынке побуждает производителей обновлять продукцию, улучшать ее качество.

Рынок обеспечивает окончательное признание общественной значимости произведенного продукта и затраченного на него труда. Если товар продан, значит, произошло его общественное признание, признание его общественной полезности. Конечно, названная функция реализуется тогда, когда потребитель свободен в выборе продукции, когда последняя не навязывается ему, а это возможно при отсутствии монопольного положения производителей.

XV. Экономика – область деятельности людей, в которой создаются нужные им блага. Под благом подразумевается все то, что удовлетворяет потребности людей. Блага вообще подразделяются на два рода:

- 1) естественные – земля, леса, полезные ископаемые и все другое;
- 2) экономические – продукты, образно говоря, «второй природы», творцом которой является человек.

Значит, главная функция (назначение) экономики заключается в создании продуктов, необходимых для жизнедеятельности общества. При этом изготавливаются два вида экономических благ:

- а) *предметы потребления;*
- б) *средства производства* (условия созидательной деятельности).

Чтобы выполнять главную функцию экономики, нужно создавать блага второго вида – средства производства (хлопок, нефть, металл, древесину, станки и т. п.). Без этих средств нельзя изготовить предметы потребления. В свою очередь, важен и другой показатель хозяйственного развития – объем выпуска разных средств производства на душу населения.

В экономике свойственны воспроизводственные процессы. Все создаваемые материальные блага рано или поздно исчезают при их использовании, потреблении. Из-за этого необходимо воспроизводить – непрерывно возобновлять процесс создания новых предметов потребления и средств производства взамен выбывающих.

Экономические блага совершают движение по такому кругу: производство – распределение – обмен – потребление.

XVI. Предприятие – это самостоятельный хозяйствующий субъект, обладающий правами юридического лица, производящий продукцию, товары, услуги и занимающийся различными видами экономической деятельности.

Место предприятия в системе экономических отношений характеризуется следующими основными функциями, которое оно выполняет:

- на предприятиях изготавливаются основные виды продукции, составляющие материальную основу жизнедеятельности как отдельного человека, так и общества в целом;
- предприятие – это форма организации жизнедеятельности людей. Значительная часть их активной жизни проходит на предприятии;
- предприятие участвует в общественном разделении труда и кооперации;

– предприятие – это место, где переплетаются интересы общества, коллектива, индивида;

– предприятие формирует экономическую базу государства, необходимую ему для выполнения своих функций. Наличие доходов у предприятий позволяет им полно и своевременно вносить в бюджет налоги и другие обязательные платежи;

– предприятие, осуществляя производственную деятельность, оказывает значительное воздействие на окружающую среду как среду обитания человека.

В экономической системе, где общественное производство носит товарный характер, предприятия выступают в роли «товаропроизводителей». Это значит, что все компоненты предприятия, включая и результаты его жизнедеятельности, принимают денежную форму.

XVII. Производство – это процесс преобразования природы человеком в целях создания материальных благ, необходимых для удовлетворения потребностей людей, общества. Следовательно, основной, *конечной целью производства является удовлетворение потребностей*. Наличие основной, высшей цели свидетельствует о существовании системы связанных и соподчиненных между собой целей. В эту систему входят (и соответственно определяют направленность, ориентиры развития производства) многообразные вторичные, третичные, вообще производственные цели. Так, повышение эффективности производства образует, бесспорно, одну из важнейших целей производства, но по отношению к высшей цели это лишь средство, позволяющее полнее удовлетворить общественные и личные потребности. Ускорение научно-технического прогресса – это и самостоятельная цель, и в то же время средство повышения эффективности производства, а через него и более полного удовлетворения потребностей. Следовательно, все названные и другие многочисленные цели выступают по отношению к высшей цели производства как средства ее достижения. Таким образом, в экономике существует система: «цель – средства – цель – средства».

Вместе с тем правомерно говорить и о разукрупнении высшей цели, т. е. о разложении ее на более простые, локальные цели, предусматривающие удовлетворение тех или иных конкретных потребностей. Эта система представляет собой своеобразное «*дерево целей*». Каждая из целей направлена на удовлетворение определенных потребностей, а сами потребности (материальные, духовные и социальные) по мере развития общества все более дифференцируются.

**ПРЫКЛАДНЫЯ ТЭМЫ ВУСНЫХ ПАВЕДАМЛЕННЯЎ
І РЭФЕРАТАЎ**

1. Беларуская мова – дзяржаўная мова Вялікага Княства Літоўскага.
2. Стваральнікі славянскай азбукі Кірыла і Мяфодзій.
3. «Граматыкі» І. Ужэвіча, Л. Зізанія, М. Сматрыцкага.
4. Я.Ф. Карскі – даследчык, заснавальнік беларускай філалогіі.
5. Б.А. Тарашкевіч – аўтар першай «Беларускай граматыкі».
4. Наш славуты зямляк З.А. Даленга-Хадакоўскі.
5. Ф.М. Янкоўскі – вядомы беларускі мовавед.
6. «Слоўнік беларускай мовы» І.І. Насовіча – здабытак нацыянальнай культуры беларускага народа.
7. Роля П. Бузука ў развіцці беларускага мовазнаўства.
8. Роля С. Некрашэвіча ў беларускім мовазнаўстве.
9. Публічная прамова і сродкі яе выразнасці.
10. Камунікатыўныя якасці маўлення: правільнасць, дакладнасць, чысціня і іншыя.
11. Нацыянальна-культурная спецыфіка невербальнай камунікацыі.
12. Асаблівасці камунікатыўных паводзін у дзелавой сферы.
13. Бар’еры зносін і матывы паводзін.

ДАДАТАК 3

**ПРЫКЛАДНЫ ЎЗОР АФАРМЛЕННЯ ТЫТУЛЬНАГА
ЛІСТА РЭФЕРАТА**

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
Установа адукацыі
«ПАЛЕСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ЎНІВЕРСІТЭТ»

БАНКАЎСКІ ФАКУЛЬТЭТ
КАФЕДРА ЗАМЕЖНЫХ МОЎ

РЭФЕРАТ

Я.Ф. Карскі – даследчык, заснавальнік беларускай філалогіі

Выканала: студэнтка 2 курса банкаўскага факультэта
спецыяльнасці « »
Водчыц Алена Мікалаеўна

Навуковы кіраўнік:
Жук А.Ю., выкладчык

ПІНСК, 2016

СЛОВЫ І ЗВАРОТЫ ВЕТЛІВАСЦІ. ПРЫВІТАННІ

Хвала Ісусу Хрысту! – словы, якімі вітаюцца хрысціяне пры сустрэчы са знаёмымі на працягу сутак.

Адказ: На векі вечныя!

Хрыстос Уваскрэс! – словы, якімі вітаюцца хрысціяне на Вялікдзень і пры сустрэчы са знаёмымі на працягу Велікоднага перыяду.

Адказ: Сапраўды Уваскрэс!

Добрай раніцы! або Добрая раніца! – прывітальныя словы пры сустрэчы са знаёмымі і незнаёмымі раніцай.

Добры дзень! або Дзень добры! – прывітальны зварот пры сустрэчы са знаёмымі і незнаёмымі раніцай або ўдзень.

Прывітанне! – зварот да блізкага знаёмага чалавека пры сустрэчы.

Вітаю Вас! – прывітальны зварот да каго-небудзь са знаёмых пры сустрэчы або выказванне віншавання ў сувязі з якім-небудзь урачыстым выпадкам.

Віншую Вас! або Сардэчна віншую Вас! – зварот да каго-небудзь з выпадку дня нараджэння або ў сувязі з дасягненнем якіх-небудзь поспехаў, перамог.

Добры вечар! – прывітальныя словы пры ўваходзе да каго-небудзь у хату вечарам або ўвогуле пры сустрэчы вечарам.

Як жывяце? або Як маецца? – зварот пасля прывітання пры пачатку размовы са сваякамі і добра знаёмымі.

Як Ваша здароўе? або Як сябе адчуваеце? – зварот пры сустрэчы са знаёмым, якога працяглы час не бачыў або які нядаўна хварэў.

Звароты

Ваша Святасць! Святы Ойча! – зварот да Папы.

Ваша Свяцейштва! – зварот да праваслаўнага Патрыярха.

Ваша Высокапраасвяшчэнства! – зварот да праваслаўнага Мітрапаліта, Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі.

Ваша Эміненцыя! – зварот да Кардынала.

Ваша Эксцэленцыя! – зварот да Архібіскупа, да Біскупа.

Паважаны Уладыка! – зварот да Біскупа, Архібіскупа, Мітрапаліта (праваслаўнага, каталіцкага і ўніяцкага).

Ксёндз-дэкан! – зварот да святара, якому даручана духоўная апека над дзесяццю ці некалькімі святарамі і іх парафіямі.

Ваша Прападобіе! – зварот да праваслаўнага дэкана, заслужанага святара, якому даручана духоўная апека над дзесяццю ці некалькімі святарамі і парафіямі.

Ксёндз-пробашч – зварот да пробашча парафіі.

Ксёндз Антоній! – зварот да ксяндза.

Айцец Уладзімір! – зварот да праваслаўнага святара.

Ксёндз-клерык – зварот да алюмна (студэнта) вышэйшай духоўнай семінарыі.

Хаджы (ужываецца слова «хаджы» перад уласным імем) – зварот да мусульманіна, які зрабіў хадж (паломніцтва) да мусульманскіх святынь у Мэдynu і Мекку.

Паважаны (глыбокапаважаны) пан (з указаннем пасады або прозвішча) – форма ветлівага звароту ў Польшчы.

Паважаны (глыбокапаважаны) спадар (паважаная спада-рыня) (з указаннем пасады або прозвішча) – ветлівы афіцыйны зварот (пісьмовы або вусны) да якой-небудзь службовай асобы.

Дарагі (любый) дружа! – сардэчны пісьмовы або вусны зварот да блізкага сябра.

Дзядзька або цётка (з указаннем імя, прозвішча або без іх) – зварот да сваякоў або старэйшых людзей.

Просьбы

Калі ласка! – словы, якія ўжываюцца пры дзеясловах для выражэння ветлівай просьбы, напрыклад: Дапамажыце, калі ласка! Дазвольце, калі ласка!

Зрабіце ласку! або Будзьце ласкавы! – ветлівая просьба выканаць што-небудзь, аказаць якую-небудзь паслугу.

Словы падзякі

Дзякуй Вам! – выказванне падзякі каму-небудзь за паслугу.

Вельмі (шчыра) удзячны Вам! – больш цёплая форма выказвання падзякі за чыю-небудзь дапамогу, асаблівую ўвагу, паслугу.

Запрашэнні

Сардэчна запрашаем! – пісьмовае або вуснае запрашэнне зайсці, увайсці куды-небудзь, наведаць каго-небудзь.

Калі ласка (заходзьце, сядайце, частуйцеся і інш.) – ветлівае запрашэнне, дазвол выканаць названае дзеянне.

Дазвольце Вас запрасіць (на вальс, у тэатр, на выставу і інш.) – зварот да таго, каго запрашаюць.

Не забывайце нас! або Не забывайце пра нас! Наведвайце нас часцей! або Наведвайцеся часцей! – зварот пры развітанні да сваякоў, блізка знаёмых, якія далёка жывуць або рэдка наведваюцца.

Пажаданні

З Богам! – развітальнае пажаданне гаспадара таму, хто адыходзіць, або таго, хто адыходзіць, гаспадару.

Заставайцеся здаровы! Будзьце (бывайце) здаровы! або Добрага Вам здароўя! – развітальнае пажаданне пры адыходзе з дому сяброў, знаёмых і ўвогуле пры развітанні.

Усяго добрага (найлепшага)! Шчасліва! Шчаслівай дарогі! або Ідзіце з Богам ці Ідзіце здаровы! – развітальнае пажаданне гаспадара таму, хто адыходзіць.

Да скорай (хуткай) сустрэчы! або Да спаткання! Да пабачэння! – словы, якія кажуць на развітанне, калі хочуць падкрэсліць жаданне зноў пабачыцца.

Шчасліва вярнуцца! – пажаданне таму, хто адпраўляецца ў вялікую дарогу або ад'язджае на доўгі час.

Шчасці Вам Божа! Шчасці Божа!

Адказ: Дзякуй!

Спакойнай (добрай) ночы! або Дабранач! Спакойна адпачыць! – развітальнае пажаданне пры адыходзе з дому знаёмых, позна вечарам у сям’і.

Хлеб-соль! або Хлеб ды соль! – пажаданне гаспадарам, калі яны абедаюць дома.

Адказ: Дзякуй!

Смачна есці! Смачнага! – пажаданне знаёмым, блізкім, калі яны абедаюць (снедаюць, вячэраюць) па-за домам.

Адказ: Дзякуй!

Богпомач! Памагай Бог! Спор у працы! або Спору ў працы! Дапамажы вам Божа! – пажаданне таму, хто працуе.

Адказ: Дзякуй!

Скорай (хуткай) папраўкі! або Скарэй (хутчэй) папраўляйцеся! – пажаданне хвораму пры развітанні.

На здароўе! – *адказ-пажаданне* гаспадара таму, хто дзякуе за яду, пачастунак.

Вялікі расці! – пажаданне малому дзіцяці за паслугу.

Прабачэнні

Даруйце (прабачце, прабачайце), калі ласка! – так просяць прабачэння ў таго, каму прычынілі непрыемнасць, каго патурбавалі і інш.

Не крыўдуйце! – прабачэнне за малапрыемныя, але справядлівыя словы.

Няма за што! – словы, якімі адказваюць на падзяку, або Калі ласка!

Прабачце, калі што не так! – а) словы, якімі адказваюць гаспадары на падзяку госця; б) словы, якімі просяць прабачэння за магчымыя недахопы ў выкананай рабоце, у якой-небудзь дзейнасці і інш.

**КАРОТКІ РУСКА-БЕЛАРУСКІ ТЭРМІНАЛАГІЧНЫ
СЛОЎНІК**

А

Авизо – авіза
Автоматизировать процессы – аўтаматызаваць працэсы
Автоматический – аўтаматычны
Аккредитив – акрэдытыў
Акциз – акцыз
Акционер – акцыянер
Анахронизм – анахранізм
Антивирус – антывірус
Антивирусные программы – антывірусныя праграмы
Аппаратное обеспечение – апаратнае забеспячэнне
Апеллировать – апеліраваць
Арендодатель – арэндадаўца
Архиваторы – архіватары
Архитектура компьютера – архітэктурна камп’ютара
Асинхронность – асінхроннасць
Аудитор – аўдытар
Аукционист – аўкцыяніст

Б

Базироваться – грунтавацца
Базы данных – базы дадзеных
Байт – байт
Банковские услуги – банкаўскія паслугі
Банкротство – банкруцтва
Бартер – бартар
Безвозмездно – бязвыплатна, дарма
Безналичный (расчет) – безнаяўны (разлік)
Безработица – беспрацоўе
Безубыточность – бясстратнасць
Бесхозяйственный – безгаспадарчы
Бинарный код – бінарны код

Благо – дабро
Благоприятствовать – спрыяць
Благосостояние – дабрабыт
Браузер – браўзар
Брендинг – брэндынг
Бюджет – бюджэт

В

Валютный резерв – валютны рэзерв
Веб-приложение – вэб-дадатак
Веб-сайт – вэб-сайт
Веб-сервисы – вэб-сэрвісы
Веб-страница – вэб-старонка
Вексель – вэксаль
Веритель – давернік
Взаиморасчет – узаемаразлік
Видеоадаптер – відэаадаптар
Винчестер – вінчэстар
Виртуальная память – віртуальная памяць
Виртуальная реальность – віртуальная рэальнасць
Вклад – уклад
Вкладчик – укладчык
Внешние устройства – знешнія ўстройства (прылады)
Внешний интерфейс – вонкавы інтэрфейс
Внешний пользователь – вонкавы карыстальнік
Внешняя память – вонкавая памяць
Возвратность – зваротнасць
Возможность – магчымасць
Воспроизводственный – узнаўляльны
Воспроизводство – узнаўленне
Воссоздание – аднаўленне
Вредоносные эффекты – шкоднасныя эфекты
Всемирная паутина (Веб) – сусветная павуціна (Вэб)
Всемирный банк – Сусветны банк
Встроенные коммуникационные возможности – убудаваныя камунікацыйныя магчымасці
Выборка (данных) – выбарка (дадзеных)

Высокое напряжение – високае напружанне
Высокооплачиваемый – високааплатаны
Высокопроизводительный – високапрадукцыйны
Высокоскоростные цифровые линии связи –
высакахуткасныя лічбавыя лініі сувязі
Вычислительная техника – вылічальная тэхніка

Г

Гарантирование – гарантаванне
Генерировать (графики) – генерыраваць (графікі)
Генотип – генатып
Гибкий диск – гнуткі дыск
Гибкость (показателей системы) – гнуткасць (паказчыкаў
сістэмы)
Гипермедиа – гіпермедыя
Гиперссылка – гіперспасылка
Гипертекст – гіпертэкст
Главное меню – галоўнае меню
Глобальная сеть – глабальная сетка
Государственно-административная деятельность –
дзяржаўна-адміністрацыйная дзейнасць
Графический интерфейс – графічны інтэрфейс
Графический редактор – графічны рэдактар

Д

Дебиторская задолженность – дэбіторская запазычанасць
Девальвация – дэвальвацыя
Действующее лицо – дзейная асоба
Делопроизводство – справаводства
Демпфировать – дэмпфаваць
Денежное пособие – грашовая дапамога
Депозит – дэпазіт
Дескриптивный – дэскрыпцыйны
Детектор – дэтэктар
Децентрализация – дэцэнтралізацыя
Дешевизна – таннасць
Дешифратор – дэшыфратар

Джойстик – джойсцік
Диалоговый режим – дыялогаваы рэжым
Диверсификация – дыверсіфікацыя
Дивиденд – дывідэнд
Дилер – дылер
Диод – дыёд
Диск (дискета) – дыск (дыскета)
Дисковод – дыскавод
Дисплей – дысплей
Дистрибутив – дыстрыбутыў
Дифференциал – дыферэнцыял
Диффузия – дыфузія
Доверенность – даверанасць, даручэнне
Договор – дагавор, дамова; умова
Долговое обязательство – пазыковае (даўгавое)

абязацельства

Долгосрочный – доўгатэрміновы
Домен – дамен
Доход – даход, прыбытак
Дочерняя компания – даччыная кампанія
Драйвер – драйвер

Е

Евродоллары – еўрадоллары
Еврооблигация – еўрааблігацыя
Единовременное пособие – аднаразовая дапамога
Ежеквартальны – штоквартальны
Естественная убыль – натуральная страта
Естественный язык – натуральная мова

Ж

Жалоба – скарга
Жесткий диск – цвёрды дыск
Жидкокристаллический монитор – вадкакрышталічны
манітор
Жизненный цикл – жыццёвы цыкл
Жиро – жыра
Журнал – часопіс (перыядычнае выданне), журнал

З

Загрузка – загрузка

Заём – пазыка

Заёмщик – пазычальнік

Закладки – закладкі

Законодательство – заканадаўства

Запоминающее устройство – запамінальнае ўстройства

Затраты – выдаткі

И

Идентификация – ідэнтыфікацыя

Избыток – лішак

Извещение (авизо) – паведамленне (авіза)

Извлечение (информации) – атрыманне (інфармацыі)

Изделие – выраб

Издержки – выдаткі

Износ – знос, зношванне

Изобилие (достаток) – багацце, дастатак

Имущественный – маёмасны

Инструментарий – інструментарый

Интеграция – інтэграцыя

Интеграция капиталов – інтэграцыя капіталаў

Интерактивный режим – інтэрактыўны рэжым

Интернет – інтэрнэт

Интернет-провайдер – інтэрнэт-правайдэр

Интерпретировать – інтэрпрэтаваць

Интерфейс – інтэрфейс

Информатизация – інфарматызацыя

Информационная безопасность – інфармацыйная бяспека

Информационная продукция – інфармацыйная прадукцыя

Информационная система – інфармацыйная сістэма

Информационная технология – інфармацыйная тэхналогія

Информационно-поисковая система – інфармацыйна-пошукавая сістэма

Информационные массивы – інфармацыйныя масівы

Информационные услуги – інфармацыйныя паслугі
Иррациональность – ірацыянальнасць
Ископаемые – выкапні
Испытание – выпрабаванне
Исследование рынка – даследаванне рынку
Источник доходов – крыніца даходаў
Исходный – зыходны
Исчисление – вылічэнне

К

Картридж – картрыдж
Киберпространство – кіберпрастора
Килобайт – кілабайт
Клавиатура – клавiятура
Клавиша – клавiша
Клик – клік
Кодирование – кадзіраванне
Колебание цен – хiстанне цэн
Коммерческий банк – камерцыйны банк
Компилятор – кампiлятар
Компьютерная среда – камп'ютарнае асяроддзе
Компьютерный вирус – камп'ютарны вірус
Конвертируемая валюта – канвяртоўная валюта
Конкурентоспособность производителя – канкурэнтаз-
дольнасць вытворцы
Конкуренция – канкурэнцыя
Контекстное меню – кантэкставае меню
Контент – кантэнт
Контроллер – кантралёр
Конфедерация – канфедэрацыя
Кооперация – кааперацыя
Копирайт – капірайт
Копировальный аппарат – капiравальны апарат
Корзина – кошык
Корректирование – карэкціраванне
Котировка – каціроўка
Кругооборот – кругазварот, кругаабарот

Кэш-память – кэш-памяць
Кэширование – кэшыраванне

Л

Линии связи – лінії сувязі
Лицензирование – ліцэнзаванне
Личная собственность – асабістая ўласнасць
Локальные сети – лакальныя сеткі
Льгота – (і) льгота

М

Магнитный диск (винчестер) – магнітны дыск (вінчэстар)
Макроэкономика – макраэканоміка
Маркетинг – маркетынг
Масштабировать – маштабаваць
Машинный язык – машынная мова
Мегабайт – мегабайт
Межотраслевой – міжгаліновы
Межхозяйственный – міжгаспадарчы
Меню – меню
Мера стоимости – мера кошту, вартасці
Микрокомпьютеры – мікракамп'ютары
Микропроцессор – мікрапрацэсар
Микросхема – мікрасхема
Моделирование – мадэліраванне
Модем – мадэм
Модификация – мадыфікацыя
Монитор (дисплей) – манітор (дысплей)
Мощность – магутнасць
Мультимедиа – мультымедыя

Н

Накапливание (информации) – збіранне (інфармацыі)
Накопитель (дисконд) – накапляльнік (дыскавод)
Налогообложение – падаткаабкладанне
Наниматель – наймальнік
Наследство – спадчына

Недвижимое имущество – нерухомая маёмасць
Недостаток – недахоп
Неконкурентноспособный – неканкурэнтназдольны
Ноутбук – ноўтбук
Нужда – патрэба

О

Обеспечение – забеспячэнне
Оборотные средства – абаротныя сродкі
Оборудование – абсталяванне
Оборудование сетей – абсталяванне сетак
Обработка (информации) – апрацоўка (інфармацыі)
Обращение – зварот, абарачэнне (грашовы абарот)
Обуславливать – абумоўліваць
Объектив – аб’ектыў
Объемы памяти – аб’ёмы памяці
Октава – актава
Окупаемость – акупнасць
Оперативная память – аператыўная памяць
Операционная система – аперацыйная сістэма
Оптимальный результат – аптымальны вынік
Оптические диски – аптычныя дыскі
Оргтехника – аргтэхніка
Ориентир – арыенцір
Оснащаться – аснашчацца
Отображение (информации) – адлюстраванне
(інфармацыі)
Отражать – адлюстроўваць
Отрасль – галіна
Отчёт – справаздача
Отчисления – адлічэнні

П

Передача (информации) – перадача (інфармацыі)
Пересчёт – пералік
Перечисление – пералічэнне
Персональный компьютер – персанальны камп’ютар

Пиксель – піксаль
Плагин – плагін
Плата – плата
Платеж – плацёж
Положение – становішча
Поручитель – паручыцель
Посредник – пасрэднік
Потребление – спажыванне
Предложение – прапанова
Прибыль – прыбытак
Приватизация предприятия – прыватызацыя
прадпрыемства
Принтер – прынтар
Приспосабливать – прыстасоўваць
Программное обеспечение – праграмнае забеспячэнне
Программы взлома – праграмы ўзлому
Программы-шпионы – праграмы-шпіёны
Продажа – продаж
Продовольствие – харчаванне
Проектировать – праектаваць
Производство – вытворчасць
Процессор – працэсар

Р

Радиофикация – радыёфікацыя
Разнородные вычислительные ресурсы – разнастайныя
вылічальныя рэсурсы;
Расход – выдатак
Расчет – разлік
Регистр – рэгістр
Редактирование – рэдагаванне
Редактирование текста – рэдагаванне тэксту
Рейтинг – рэйтынг
Риски (показателей системы) – рызыкі (паказчыкаў
сістэмы)
Рукописный текст – рукапісны тэкст

С

Сбор (информации) – збор (інфармацыі)

Сведения – звесткі

Сверхоперативная память – звышаператыўная памяць

Светофильтр – святлафільтр

Сделка – здзелка

Себестоимость – сабекошт

Сегмент – сегмент

Семасиология – семасіялогія

Сенсорная панель – сэнсарная панэль

Сервер – сервер

Система обработки информации – сістэма апрацоўкі інфармацыі

Систематизация – сістэматызацыя

Системная плата – сістэмная плата

Сканер – сканар

Скоростные модемы – скорасныя мадэмы

Скриншот – скрыншот

Сопроцессор – супрацэсар

Сортирование (данных) – сартаванне (дадзеных)

Спам – спам

Спектрометр – спектрометр

Спрогнозировать – спрагназіраваць

Спрос – попыт

Срок – тэрмін

Ссуда – пазыка

Стереометрия – стэрэаметрыя

Суперкомпьютер – суперкамп’ютар

Счёт – рахунак

Сырьё – сыравіна

Т

Табличные процессоры – таблічныя працэсары

Таможня – мытня

Текстовый редактор – тэкставы рэдактар

Текущий год – бягучы (гэты) год

Телекоммуникационная техника – тэлекамунікацыйная
тэхніка

Техническое обеспечение – тэхнічнае забеспячэнне

Технологическая цепочка – тэхналагічны ланцужок

Товар – тавар

Торговля – гандаль

Транспортирование – транспартаванне

Требование – патрабаванне

Триггер – трыгер

Тригонометрические функции – трыганаметрычныя
функцыі

У

Узел – вузел

Управленческие технологии – кіраўніцкія тэхналогіі

Уровень – узровень

Условие – умова

Услуга – паслуга

Учёт – улік, падлік

Учредитель – заснавальнік

Ф

Файл – файл

Факсимиле – факсімiле

Фиксированный – фіксаваны

Фильтр – фільтр

Финансирование – фінансаванне

Финансовые инвестиции – фінансавыя інвестыцыі

Фискальный – фіскальны

Фонд – фонд

Формализация – фармалізацыя

Форматирование – фармаціраванне

Фотооптика – фотаоптыка

Функционирование – функцыянаванне

Фьючерский рынок – ф’ючерскі рынак

Фюзеляж – фюзеляж

Х

Хозяйство – гаспадарка

Хранение (информации) – захаванне (інфармацыі)

Хеджирование – хеджыраванне

Ц

Целесообразность – мэтазгоднасць

Ценообразование – цэнаўтварэнне

Цифровая вычислительная машина – лічбавая вылічальная машына

Ч

Частный капитал – прыватны капітал

Чат – чат

Числовая база данных – лікавая база дадзеных

Чрезвычайное положение – надзвычайнае становішча

Чувствительный экран – адчувальны экран

Э

Экономический эффект – эканамічны эффект

Эксплуатационный программный документ – эксплуатацыйны праграмны дакумент

Экстраактивная информационная система – экстраактыўная інфармацыйная сістэма

Экстраполирование – экстрапаліраванне

Экстраполяция – экстрапаляцыя

Электронная библиотека – электронная бібліятэка

Электронная доска объявлений – электронная дошка аб’яваў

Электронная карта – электронная карта

Электронная почта – электронная пошта

Электронная цифровая подпись – электронны лічбавы подпіс

Эмбарго – эмбарга

Эмитент – эмітэнт

Эффективность – эфектыўнасць

Ю

Юзер – юзэр

Юзерпик – юзэрпiк

Ютуб – ютуб

Я

Язык программирования – мова праграмиравання

Яркость – яркасць

Ярмарка – кірмаш

Ячейка памяти – ячэйка памяці

ЛІТАРАТУРА

1. Азарка, В.У. Беларуская мова: спецыяльная лексіка : вучэб.-метад. дапам. / В.У. Азарка, А.С. Васілеўская, М.М. Круталевіч. – 2-е выд., выпр., дап. – Мінск : БДПУ, 2005. – 207 с.
2. Багамолава, А.М. Стылістыка і культура беларускага маўлення : вучэб. дапам. / А.М. Багамолава, Г.К. Семянькова. – Мінск : Изд-во Гревцова, 2012. – 304 с.
3. Бадзевіч, З.І. Сучасная беларуская мова. Зборнік практыкаванняў : дапаможнік / склад. : З.І. Бадзевіч [і інш]. – Мінск : БДУ, 2015. – 199 с.
4. Беларуская мова : зб. дыктантаў : вучэб. дапам. для пед. ін-таў / Склад. Я.М. Адамовіч [і інш]. – Мінск : Выш. шк., 1997. – 287 с.
5. Беларуская мова: прафесійная лексіка. Уводзіны. Лексіка. Фразеалогія : метадычныя парады для студ. фак. фізічнага выхавання / склад. Н.П. Аляхновіч. – Брэст : Выд-ва БрДУ, 2005. – 31 с.
6. Беларуская мова : энцыклапедыя / Беларус. энцыкл. ; пад рэд. А.Я. Міхневіча; рэд. кал. : Б.І. Сачанка (гал. рэд.) [і інш.] – Мінск : БелЭн, 1994. – 655 с.
7. Беларускі арфаграфічны слоўнік / Нац. акад. навук Беларусі, Ін-т мовы і літ. імя Я. Коласа і Я. Купалы ; уклад. Л.П. Кунцэвіч, І.У. Кандраценя ; пад рэд. А.А. Лукашанца. – Мінск : Беларус. навука, 2009. – 695 с.
8. Грабчыкаў, С.М. Слоўнік паронімаў беларускай мовы / С.М. Грабчыкаў. – Мінск : Народная асвета, 1994. – 478 с.
9. Заданні да практычных заняткаў па курсе «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» / Склад. І.С. Лісоўская. – Гродна : ГрДУ, 2001. – 95 с.
10. Заданні да практычных заняткаў па тэме «Асаблівасці навуковага стылю мовы» да курса «Беларуская мова (прафесійная лексіка)» / Склад. І.С. Лісоўская. – Гродна : ГрДУ, 2002. – 43 с.
11. Кісель, Т.А. Беларуская мова. Біялагічная лексіка : практыкум / Т.А. Кісель, Л.П. Місюкавец. – Пінск : ПалесДУ, 2014. – 160 с.

12. Ламака, С.В. Беларуская мова. Прафесійная лексіка : вучэб.-метад. дапаможнік для студ. дзён., завоч. і дыстанцыйн. формаў навучання / С.В. Ламака. – Мінск : БДУІР, 2006. – 78 с.

13. Лапкоўская, А.М. Беларуская мова (прафесійная лексіка) : вучэб. дап. / А.М. Лапкоўская. – Гродна, 2009. – 271 с.

14. Лепешаў, І.Я. Асновы культуры мовы і стылістыкі : практыкум : вучэб. дапаможнік / І.Я. Лепешаў. – Мінск : Універсітэцкае, 1989. – 207 с.

15. Ляшчынская, В.А. Студэнту аб мове: прафесійная лексіка / В.А. Ляшчынская. – Мінск, 2003. – 243 с.

16. Маршэўская, В.В. Беларуская мова. Прафесійная лексіка : вуч. дап. / В.В. Маршэўская – Гродна, 2003. – 274 с.

17. Міхневіч, А.Я. Слоўка за слоўкам : алфавітны даведнік па культуры беларускай мовы для ўсіх / А.Я. Міхневіч, Л.П. Кунцэвіч, Ю.В. Назаранка. – Мінск : Выдавецкі цэнтр БДУ, 2006. – 166 с.

18. Слоўнік лексічных формаў (сінонімы, амонімы, антонімы, паронімы, амографы, амафоны) / Уклад. Я.І. Хвалей, У.В. Шарпіла. – Мінск : Парадокс, 2004. – 416 с.

19. Сцяцко, П. Культура мовы / П. Сцяцко. – Мінск : Тэхналогія, 2002. – 444 с.

20. Сямешка, Л.І. Курс беларускай мовы : падручнік / Л.І. Сямешка, І.Р. Шкраба, З.І. Бадзевіч. – Мінск : Універсітэцкае, 1996. – 654 с.

21. Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы / пад рэд. М.Р. Судніка, М.Н. Крыўко. – 3-е выд. – Мінск : БелЭн, 2002. – 784 с.

22. Чорны, К. Выбраныя творы / К. Чорны. – Уклад. і прадм. М. Тычына; камент. М. Тычына, Я. Янушкевіч. – Мінск : «Беллітфонд», 2000. – 608 с.

23. Шведаў, С.М. Слоўнік сінонімаў беларускай мовы / С.М. Шведаў. – Мінск : Сучаснае слова, 2004. – 480 с.

24. Юнаш, М.У. Беларуская мова : практыкум для студэнтаў эканамічных спецыяльнасцей / М.У. Юнаш. – Мінск : БДЭУ, 2014. – 122с.

Вучэбнае выданне

Місюкавец Любоў Пятроўна

Беларуская мова: спецыяльная лексіка

Практыкум

Адказы за выпуск *П.Б. Пігаль*

Карэктар *Ю.В. Цвікевіч*

Падпісана да друку 29.02.2016 г. Фармат 60×84/16.
Папера афсетная. Гарнітура «Таймс». Рызаграфія.
Ум. друк л. 4,01. Нав.-выд. л. 2,30.
Тыраж 60 экз. Заказ № 64.

Надрукавана ў рэдакцыйна-выдавецкім адзеле
Палескага дзяржаўнага ўніверсітэта
225710, г. Пінск, вул. Дняпроўскай флатыліі, 23.